

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

27e jaargang - nr. 2

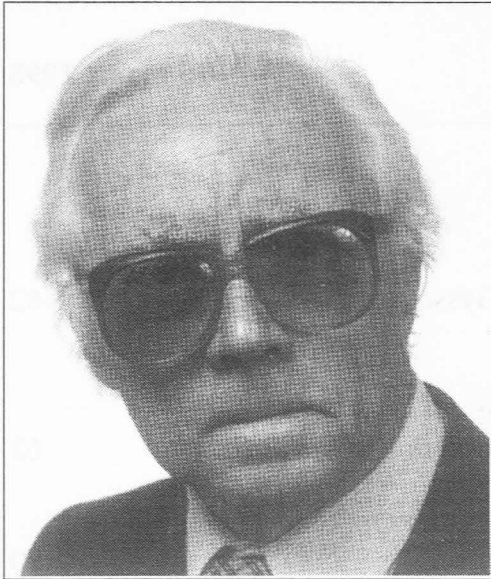
15 maart 1998

INHOUD

- In Memoriam Doctor Maurits Gysseling.	62
- David Maes: Het Gents Kerkepad (Vervolg) Sint-Martinuskerk - Einde Were. Sint-Theresia van het Kind Jezuskerk - Boomstraat.	63
- Alphonse Diegerick: Inventaire Archéologique: Het oudste Oorkondenboek van de St-Baafsabdij.	70
- Ronald De Buck: Middeleeuwse Katapulten te Gent (1280-1336).	72
- L. Devriese: Begijntje op stap... "In de straeten der stadt vol netten en stropen door den duyvel geleyt".	84
- Eddy Levis: 't Gents spant de kruune. Een biestige lolle...	87
- Ronald De Buck: Gentse Memoriedagen: 28-29-30-31 Maart.	89
- Guy de Maertelaere: Bestaat er zoiets als een Gentse mentaliteit?	91
- L. Devriese, C. Van Winckel en D. Bonquet: De Pelikaan van "den Pelicaen".	96
- Quizmaster: Oplossing Puzzel 1997.	100
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundige kroniek: De Nieuwe Vaartbrug.	103
- Bibliografie.	104
- Vraag en Antwoord.	107
- Lezers schrijven ons.	108
- Aanvullende ledenlijst	115
- Dit bestaat niet meer	116

IN MEMORIAM DOCTOR MAURITS GYSSELING

Op 24 november 1997 overleed vrij plots Maurits Gysseling op 78-jarige leeftijd.

Slechts weinigen hebben weet van het ontzaglijk werk dat deze stille vorser gepresteerd heeft en het zou verschillende bladzijden vergen om dat te beschrijven.

In 1945 promoveerde hij aan onze Universiteit tot Doctor in de Germaanse Filologie met de grootste onderscheiding. Als navorser van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek begon hij een tocht door archiefdepots, bibliotheken en privéverzamelingen in België, Nederland en Noord-Frankrijk op zoek naar manuscripten daterend van vóór 1226. De eerste resultaten verschenen reeds in 1950 in

Diplomatica Belgica. In 1960 kwam dan *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór) 1226*). Daarmee werd zijn internationale faam gevestigd op het gebied van de toponymie.

In 1954 was reeds zijn *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen* verschenen, wat hem de Letterkundige Prijs van de Stad Gent bezorgde.

Zijn levenswerk was evenwel het *Corpus Gysseling*, gepubliceerd in 1988, een taalwetenschappelijk werk van niet minder dan 15 delen dat handelt over teksten van vóór 1301.

Het lag voor de hand dat zo iemand deel zou gaan uitmaken van de Koninklijke Vlaamse Academie. Hij werd er geïnstalleerd in 1966 en in 1977 werd hij er zelfs de Voorzitter van.

Gedurende zijn ambtsperiode in het Rijksarchief te Gent ontdekte hij het bestaan van een bisschoppelijk archief. Hij kon er de kerkelijke overheid van overtuigen het archief van de St-Baafsabdij en van het Bisdom Gent ter beschikking te stellen van het Rijksarchief. Dat was een kolfje naar zijn hand en gedurende vele jaren zou hij intensief bezig zijn met de ordening en de inventarisatie ervan. Dit werk was bijna volledig af toen hij stierf. Een eerste deel is inmiddels verschenen van deze inventaris die 4.000 getypte bladzijden omvat.

Hij vond buiten zijn wetenschappelijk werk ook nog de tijd om zich bezig te houden met de Heemkunde. Dit leidde tot de stichting in 1962 van de "Oost-Oudburg". Het is eveneens onder zijn impuls dat in 1972 het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis" gesticht werd en hij zou er de Voorzitter van blijven tot aan zijn dood.

Een rijk gevuld leven en een bijzonder groot verlies en wij zien niet goed in wie zijn wetenschappelijk werk met dezelfde competentie zal kunnen verder zetten.

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-MARTINUSKERK - Einde Were

De Sint-Martinuskerk is gelegen aan de in 1864, op een gedempte stadswal, aangelegde Einde Were en Antoon Triestlaan.

Volgens Antonius Sanderus werd de kerk gesticht in 941 en gewijd door bisschop Transmarus van Doornik.

Een eerste schriftelijke verwijzing is te vinden in een charter van Lotarus van 15 mei 967. Abt Othobold van Sint-Baafs schreef tussen 1019 en 1030 een brief aan de gemalin van graaf Boudewijn IV. Daarin geeft hij een opsomming van de bezittingen van de abdij. De kerk van Ekkergerm wordt hierin met naam genoemd.

Andere documenten, zoals die van bisschop Balderic uit 1105 en van paus Adriaen van 31 december 1156 maken eveneens gewag van de kerk.

Bij de wijding van het hoogaltaar, tussen 1073 en 1075, is abt Steven van Ecmont aanwezig.

Een brand vernielde de kerk in 1123, maar kort daarop werd ze terug opgebouwd.

De oudste elementen van de huidige kerk dateren uit het laatste kwart van de twaalfde eeuw. In die periode bouwde men vermoedelijk een nieuwe romaanse kerk.

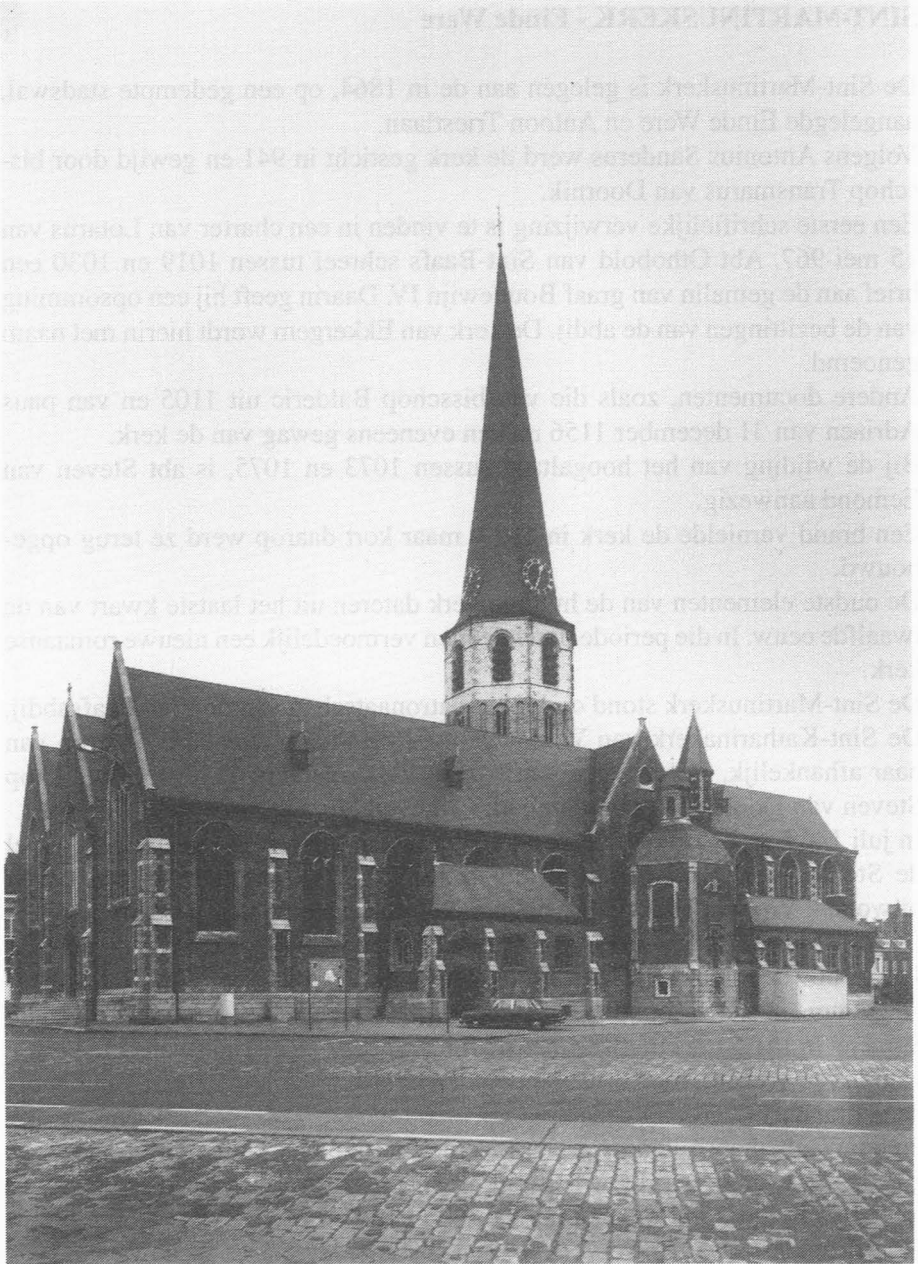
De Sint-Martinuskerk stond onder het patronaatschap van de Sint-Baafsabdij. De Sint-Katharinakerk van Wondelgem en de Sint-Michielskerk waren van haar afhankelijk. De eerstgenoemde kerk werd reeds in 1193 door bisschop Steven van Doornik tot parochiekerk verheven.

In juli 1469 was Ekkergermkerk getuige van een bijzonder schouwspel. Karel de Stoute en zijn echtgenote Margaretha van York kwamen er een dienst bijwonen. Vijf jaar later deed Margaretha haar bezoek nog eens over.

De Sint-Martinuskerk onderging heel wat verbouwingen. Zo werd de periode 1502-1509 de toren met één geleding verhoogd, voorzien van acht spitsvormige galmgaten en bekroond met een naaldspits naar een ontwerp van Lieven de Somere. In 1512-1521 bouwde men de zuiderzijbeuk en de kapel van O.L. Vrouw van Zeven Weeën. Voor laatstgenoemde kapel schonk abt Lieven Hughenois de gebrandschilderde ramen.

Pieter Waghemans uit Antwerpen leverde in 1515 een kleine en in 1530 een grote klok voor de vernieuwde toren. Eveneens uit Antwerpen afkomstig waren de twee nieuwe klokken, één van 600 pond en één van 414 pond, die in 1558 de andere kwamen vervoegen. Een jaar later leverde de weduwe van Joos de Backere uit Antwerpen een vijfde, 474 pond zware klok.

Door bouwmeester Jan de Somere werd in 1527 de noorderzijbeuk aangebouwd waardoor de kerk het uitzicht kreeg van een driebeukige hallekerk.

De St.-Martinuskerk.

In 1538 voorzag men de kerk van een nieuwe westgevel in witte Balegemse steen en in 1554-1556 van een zuiderportaal en een reliekkamer.

Op die bewuste 22 augustus 1566 beperkten de beeldenstormers hun vernielzucht tot het verminken en omvertrekken van een aantal beelden.

Erger was het gesteld toen tijdens de nacht van 19 op 20 november 1570 door een blikseminslag de toren ernstig werd beschadigd en de spits afbrandde.

Tijdens de Gentse Calvinistische Republiek, meer bepaald in het begin van de maand juli 1578, roofden de Geuzen sommige kerksieraden. Hetzelfde gebeurde op 8 februari 1579 door een bende met aan het hoofd Jan de Rijcke.

In de jaren 1577-1578 braken de beeldenstormers het grootste deel van de kerk af omdat ze te dicht bij de stadsversterking stond. Enkel de toren, een paar muren en de gevel stonden toen nog overeind.

Op initiatief van de pastoors Lieven Van der Schueren en Michiel Zachmoorter werd tussen 1584 en 1615 werk gemaakt van een geleidelijke opbouw. Talrijke keren onderbrak men echter de werken. Voor de kerkdiensten week men onder-tussen achtereenvolgens uit naar de Poortakkerkapel, het Rijke Gasthuis en het klooster van Galilea.

In 1588 kwam de middenbeuk klaar zodat de erediensten erin konden doorgaan. Een hevige storm blies op tweede Paasdag 1606 een deel van het dak weg waarbij het gebouw dreigde in te storten. De toestand verergerde nog toen een nieuwe orkaan in 1613 kwam opzetten.

Tot dan toe hadden de wederopbouwers slechts hun toevlucht gezocht tot lap-middelen. Voor pastoor Michiel Zachmoorter was echter de maat vol. Hij besloot een nieuwe kerk te laten bouwen.

Vanaf 1615 week men voor de parochiediensten terug uit naar het Rijke Gasthuis. De eerstesteenlegging voor de wederopbouw van de drie beuken en het transept door Dom Arsene, prelaat van de Sint-Pietersabdij - die het patronaat-schap had overgenomen van de inmiddels afgeschafte Sint-Baafsabdij, greep plaats in 1616.

Voor de financiering van de werken stonden de aartshertogen Albrecht en Isabella, bij octrooi van 27 augustus 1616, een belasting op de wijn toe, het zogenoemde "Stuiverken ten Tappe". Deze belasting moest telkens vernieuwd worden en bleef bestaan tot men ze op 10 december 1683 afschafte en verving door de belasting op het achtste deel van één stuiver op elke zak graan die in Gent werd verbruikt en die vroeger aan de Sint-Michielskerk toebehoorde.

Bisschop Jacques Boonen wijdde op 15 oktober 1618 het vernieuwde kerk-schip in.

Infante Isabella legde op 30 november 1625, in aanwezigheid van bisschop Antoon Triest, de eerste steen van het koor. Diezelfde bisschop genoot de eer het nieuwe koor in te wijden op 14 maart 1655.

De gewelven kwamen ten slotte klaar in 1685.

In 1758 plaatste men een nieuwe koorafsluiting die omstreeks 1838 vervangen werd door een ijzeren hek.

De St.-Martinuskerk. Interieur met preekstoel en orgel.

De Fransen sloten de kerk in 1798. Drie klokken kon men nog tijdig verbergen in de stenen oliemolen van Pieter Blommaert in de Nieuwe Wandeling, waar de bezetter ze op 3 maart 1799 ontdekte en wegvoerde.

Na 4 jaar, in 1802, werd de kerk terug opengesteld maar nu als hulpkerk van Sint-Michiels.

Van 9 september 1809 tot 17 september 1810 moest de pastoor voor het verzorgen van de parochiale diensten beroep doen op de Karmelietenkerk in de Burgstraat. Toen deed de Sint-Martinuskerk achtereenvolgens dienst als anexe van het nabijgelegen Krijgshospitaal en daarna als hooimagazijn. In die periode verwijderde men de kerkmeubelen.

Na de Belgische onafhankelijkheid degradeerde de overheid de kerk tussen 1831 en 1835 nog maar eens tot krijgshospitaal. Weer zag de pastoor zich genoodzaakt uit te wijken naar de kerk van de Discalsen.

In 1844 werden drie nieuwe klokken, gegoten in het metaalbedrijf Phoenix, buiten de Brugse Poort, in de toren gehangen.

Herstellingen aan de daken en de toren alsook het aanbrengen van het torenuurwerk vonden plaats tussen 1860 en 1870. In 1855 bouwden de gebroeders Ibach uit Barmen in Duitsland een nieuw orgel.

De witmarmeren altaren van het H. Kruis en Sint-Barbara werden respectievelijk geplaatst in 1870 en 1871, die van O.L.Vrouw en Sint-Maarten in 1873.

Tussen 1903 en 1907 restaureerde men de kerk grondig onder leiding van architect Modeste de Noyette. Daarbij onderging het gebouw heel wat wijzigingen.

De architecten De Braekeleir en P. en E. De Vloed namen de leiding van de laatst uitgevoerde herstellingen in 1975.

Naast werken van F. Pilsen, Antoon van den Heuvel, J. Janssens en Le Plat, bezit de kerk nog een "Laatste avondmaal" van Jan van Cleef.

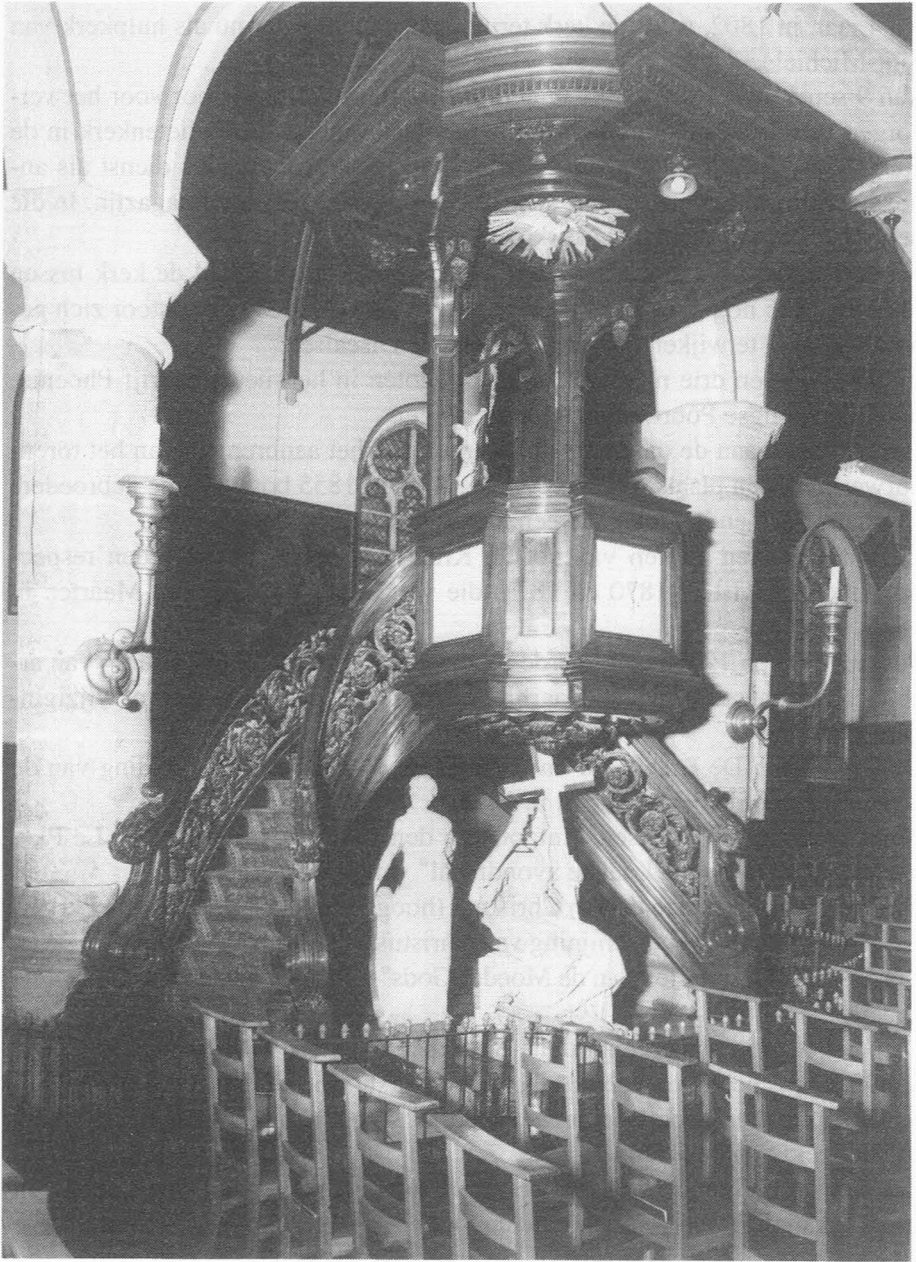
De doeken "De verrijzenis van Christus" (hoogaltaar), "Christus aan het kruis" (H. Kruisaltaar), "De verschijning van Christus aan Maria Magdalena", "De H. Blasius" en "De smarten van de Moeder Gods" zijn van de hand van Gaspar de Craeyer.

De preekstoel in mahoniehout uit 1840-1841 ontwierp M.J. Franck.

Mathias Zens beeldhouwde de eikenhouten afsluiting van het doksaal, de lambrisering, de vier biechtstoelen, het gepolychromeerd beeld van de H. Barbara en het beeld van de H. Jozef.

Het nieuw orgel dateert uit 1986 en werd gebouwd door de firma Loncke uit Esen-Diksmuide. De bruikbare delen van het vroegere orgel van Anneessens uit Menen werden er in verwerkt. De orgelkast is van d'Havé uit Eeklo.

Tenslotte vermelden we nog dat de Sint-Martinuskerk door het K.B. van 13 oktober 1943 toegevoegd werd aan de lijst van de beschermde monumenten.

De St.-Martinuskerk. De Preekstoel.

HULPKAPEL DE GOEDE HERDER - Neermeerskaai

Afhankelijk van de Sint-Martinuskerk werd aan de Neermeerskaai een hulpkapel opgericht toegewijd aan De Goede Herder. De bouw ving aan in het voorjaar van 1969.

Nog datzelfde jaar, op 5 december, werd ze gewijd en opengesteld voor het publiek.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nb zw - Stad Gent, p. 104/109.
- Decavele Johan: De kerk van Sint-Martinus, in: Duizend jaar Ekkerghem, Gent, 1974, p. 111/137.
- Beschermde monumenten, stads- en dorpsgezichten en landschappen in Oost-Vlaanderen. Arrondissement Gent. Gent, 1992, p. 79.

SINT-THERESIA VAN HET KIND JEZUSKERK - Boomstraat

De huidige Sint-Theresiaparochie maakte oorspronkelijk deel uit van Sint-Jan Baptist.

Doordat de parochiebevolking gestadig aangroeide zag pastoor Albert Van Brabandt zich genoodzaakt uit te kijken naar een oplossing. In de Boomstraat kocht hij een stuk grond om er een kerk en een school op te bouwen. Reeds in 1924 werd de school opgericht.

Na een reeks moeizame onderhandelingen keurde men het plan goed voor het bouwen van een nieuwe kerk.

Voor het ontwerp deed men beroep op architect Edgard Van Hoecke. Het werd goedgekeurd op 7 mei 1920.

In 1925 werd Theresia van Lisieux heilig verklaard. Het lag dan ook min of meer voor de hand dat men de nieuwe kerk toewijdde aan deze heilige.

Mgr. Coppieters legde op 18 september 1927 de eerste steen. Het blauwarduinen blok vond een plaats in de achtermuur van het koor.

Nog datzelfde jaar, meer bepaald op 6 december, erkende de Staat Sint-Theresia als zelfstandige parochie. Op dat ogenblik telde ze 5176 inwoners. Nu zijn dat er ongeveer 7000.

Op 29 april 1928 werd Arsène Van Brabant tot eerste pastoor benoemd.

De eerste wijding van de kerk vond plaats op 16 september 1928. Vier jaar later, op 19 juli 1932 - in volle Gentse Feesten, kwam Mgr. Coppieters naar Sint-Theresia voor de plechtige inwijding.

Eind 1988 startten de werken voor de bouw van de winterkapel die tevens dienst doet als doopkapel.

Het beeld van de H. Theresia en de veertien kruiswegstaties zijn van de hand van de Gentse beeldhouwer Aloïs De Beule.

BIBLIOGRAFIE

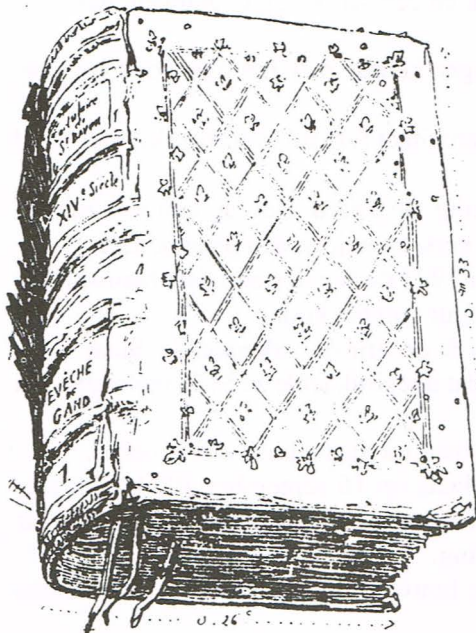
- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 16/17.
- Brochure: Een halve eeuw parochielevens (s.n., s.l., s.d.).
- Uit ons gedenkboek. 100 jaar St.-Jan-Baptist. De bewogen geschiedenis van een kerk. (s.n., s.l., s.d.).

DAVID MAES
(t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 43

Op 15 december 1897 stelde Aphonse Diegerick in de rubriek "Handschriften - Staatsarchief. St-Baafsfonds, N° 1 - XIVE eeuw" in het Frans een fiche op over

Het Oudste Oorkondenboek van de St-Baafsabdij

De hiernaast afgebeelde tekening stelt het oudste oorkondenboek van de St-Baafsabdij voor.

Dit prachtig handschrift op perkament, in-folio, is ingebonden in wit kalfsleer: de koperen sloten ontbreken spijtig genoeg.

Het telt 210 bladzijden mooi handschrift van de XIVE eeuw dat de tekst reproduceert van meer dan 600 stukken, keizerlijke, koninklijke en prinselijke privileges, pauselijke bullen, charters betreffende de St-Baafsabdij.

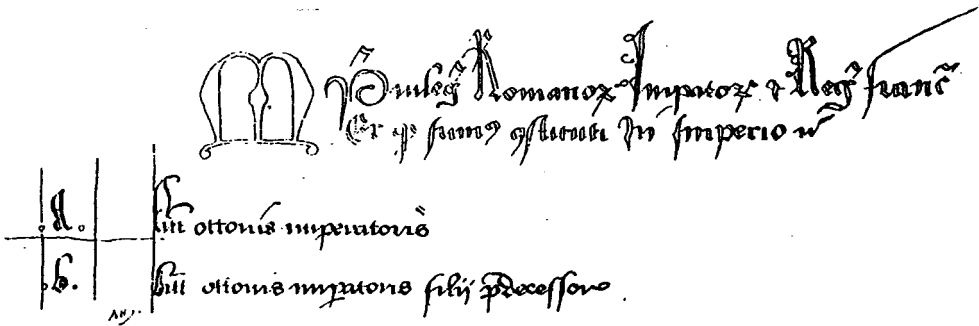
Dit manuscript werd geschreven vóór het einde van de XIVE eeuw.

Het valt te betreuren dat de auteur de tijd niet gehad heeft zijn werk te voltooien. Vandaar dat de beginletters onafgewerkt zijn. Enkele andere minder oude stukken, door een andere hand geschreven, werden later toegevoegd. Het meest recente dateert van 1481. Een inhoudstabel geklasseerd per onderwerp en per localiteit vervolledigt dit kostbaar handschrift.

Hieronder volgt de transcriptie van het facsimile:

- (1) M. *Privilegia Romanorum Imperatorum et Regum Francie.*
- (2) *Et quod sumus constituti in imperio.*
- (3) a. *Littera Ottonis imperatoris.*
- (4) b. *Littera Ottonis imperatoris filii predecessoris.*

De eerste twee regels van de tekst zijn geschreven in rode inkt en vormen het opschrift van een van de tabellen, deze die afkomstig zijn van de keizers van Duitsland en de koningen van Frankrijk.

MEDEDELING

De Vriendenkring Jean Ray organiseert een Internationaal Colloquium Jean Ray/John Flanders "Stand van Zaken" dat plaatsgrijpt in Gent op 26-27 en 28 maart 1998.

Alle inlichtingen en/of documentatie kunnen aangevraagd worden bij de Secretaris van het Colloquium:

André Verbeke
Koggestraat 14
9000 GENT
Tel: (09) 259.02.05

Warm aanbevolen aan dezen die meer willen weten over Jean Ray/John Flanders nà het lezen van het jubileumboek "Dat was een tijd!"

MIDDELEEUWSE KATAPULTEN TE GENT (1280-1336)

1) Algemeen :

Katapulten zijn werptuigen waarmee voorwerpen zo ver mogelijk kunnen weggegooid worden. De handboog, waarmee de primitieve mens pijlen afschoot is het prototype van de katapult of het spangeschut. Om steeds verder te kunnen schieten maakte men de boog steeds groter en krachtiger tot hij tenslotte niet meer met de hand kon worden opgespannen; er moest dan een spaninrichting worden aan toegevoegd. Eenmaal dat de veerkracht van de boog uitgeput was ontleende men later de drijvende kracht aan touwbundels (van hennep) die schroefvormig in elkaar werden gewrongen¹. Als deze pees gespannen was en vastgezet, werd de pijl, speer of voorwerp, in de loop gelegd en de klink die de pees vasthield met een hamerslag losgeslagen. In de middeleeuwen zijn zeer krachtige katapulten gebruikt. Zij werden vooral ingezet om steden te belegeren. Er waren types die om het even wat, liefst niet recycleerbaar door de vijand, wegslingerden. Stenen, pakketten keien, bundels lijken, krennen, brandende fakkels, vaten met giftstoffen enz., moesten het de vijand lastig maken. De Gentenaars gebruikten, in het begin van de 14de eeuw, verscheidene types katapulten die bij naam bekend zijn door hun vermelding in de stadsrekeningen :

		<i>verzamelnaam</i>
pijlgeschut:	- de handboog;	(boog)
	- de kruisboog (voetboog);	(boog)
	- de grote boog (bankboog);	(boog/ engien)
	- de springaal;	(engien)
werpgeschut:	- de blijde;	(engien)
	- (misschien ook de magneel);	(engien)
	- (misschien ook de tribuk).	(engien)

2) De blijde :

De blijde was een typisch werpgeschut dat vooral stenen wierp² (*men waerp met bliden menegen steen*). De naam is afgeleid van het middeleeuws-Latijnse *blida* voor katapult. Mogelijk gaat deze woordvorm terug op het Griekse **balida*, ontleend aan het Griekse *ballo*, "ik werp". De Grieken waren namelijk de eersten die dit soort oorlogsmachines gebruikten. De blijde werkte volgens het slinger-principe. Het bestond uit een onderstel, waarop een zwenkel of wipboom om een horizontale as draaibaar was en waarvan de lange arm de menselijke arm verving. De korte hefboomarm droeg een zwaar gewicht. Om de zwenkel neer te halen bezigde men touwen met of zonder windas. Nagevoeg waterpas werd de zwenkel met een klink vastgezet en in de schoen of lepel van de slinger werd het projectiel gelegd. Door het plotse losslaan van de

hefboom bracht het gewicht aan de korte arm de zwengel in een versnelde beweging, die in verticale stand werd gestuit, waarbij het projectiel werd weggeslingerd. Afhankelijk van de aard van het tegengewicht bestonden er verscheidene soorten blijden³. Bij de bouw van blijden werden zware spijkers gebruikt: *spikingen*⁴. Dergelijke spijkers werden soms aangewend voor doeleinden waar ze niet voor bestemd waren. Een politiereglement⁵ getuigt ervan : "(...) *dat nyemant en drage spykinge geslepen of kamtanden of geslepen moirtwapen (...) als die baeliu [politieambtenaar] yemende vanget (...) men sal hem die spyking of die kamtand of dat moordwapen door sijn hant slaen*".

3) De springaal :

Waarschijnlijk is de springaal een lichter type katapult. In de stadsrekeningen zien we dat springalen, zelfs bij lichte militaire opdrachten, soms meegenomen worden naar steden zoals Deinze en Oudenaarde, om dan weer naar Gent teruggevoerd te worden. De naam is ontleend aan het Oudfranse *espringuer* (springen), vanwege het bokken van het toestel bij de ontlading⁶. We vonden in het Engels woordenboek ook het volgende⁷ : *Springal*; an engine like the ballista, used in medieval warfare; also *espringal* [Ontleend aan Oudfrans (voor 1400) *espringale*. Ontleend aan *espringuer* : springen. Ontleend aan het Germaans]. (Vrij vertaald : een machine zoals de ballista, gebruikt bij middeleeuwse oorlogsvoering, ontleend aan het werkwoord *springen*.) Het onderscheid tussen de springaal en de blijde wordt bepaald door het soort munitie dat afgeschoten werd⁸ (*die met springhalen sciet ocht met blijden worpt*). Blijden wierpen stenen en springalen schoten zware pijlen of speren af (javelijnen of *ghelavien*; *een glavie met een verstaelden ysere*). De springaal komt van alle zware katapulten het meest ter sprake in de stadsrekeningen.

4) Het engien :

We moeten ons goed realiseren dat de besproken periode dateert van vóór 1350, m.a.w. vóór de ingebruikneming van het buskruit. Dat betekent dat het engien, waar we nu van spreken, geen vuurwapen kan zijn, wat later in de geschiedenis wèl het geval kan zijn (daarbij denk ik aan het Groot Kanon te Gent). Om een idee te krijgen van wat een engien dan wèl was, gaan we eerst te rade bij het Engels woordenboek⁹: *Engine*; any large mechanism or material contrivance for producing some effect, especially of destruction or disintegration. An *engine* of war; [Ontleend aan Oudfrans *engin*. Ontleend aan Latijn *ingenium*]; op p.109; *Ballista*; an engine used in ancient and medieval warfare for hurling missiles (Vrij vertaald : elk groot mechanisme of vindingrijk materieel dat dient om te vernietigen en ingenieus in elkaar is gestoken; bijvoorbeeld een ballista, die in de Oudheid en in de Middeleeuwen diende om projectielen weg te slingeren). Het Frans woordenboek zegt op zijn beurt¹⁰ : *Baliste*; machine de guerre qui servait à lancer des traits, des projectiles (Vrij

vertaald oorlogsmachine die dient om pijlen of projectielen te lanceren); op p.645; *Engin* (XIIe siècle); *engins de guerre*; toute arme lançant des projectiles (Vrij vertaald : elk wapen dat projectielen lanceert). Zoals u ziet worden we hier niet wijzer van. Het precieze onderscheid tussen een springaal, een blijde of een ballista, staat met het woord engien nergens scherp afgetekend. Er zijn redenen om aan te nemen dat het woord engien eerder een verzamelnaam was die nu eens voor het ene ingenieuze toestel, dan weer voor het andere, gebruikt werd¹¹ (*men ginc daer stellen engien, magnelen ende tribuken; hi rechte bliden ende magnelen, [om] toornen ende mueren mede te breken*). Magnelen en tribuken waren varianten van de blijde die ook gebruikt werden om zeer zware stenen tegen stadsmuren of kasteelmuren te slingeren met de bedoeling bresen te slaan. In het Engels woordenboek vinden we voor magneel het woord *mangonel* : a military engine formerly used for throwing stones and other missiles [Ontleend aan Oudfrans *mangonneau*. Ontleend aan Laatlatijn (200-600) *manganum*¹²]. (Vrij vertaald : een oorlogsmachine, vroeger gebruikt om stenen of andere projectielen te werpen.) Voorts vinden we nog in het Engels voor tribuk het woord *trebuchet* : a medieval catapultlike device for throwing heavy missiles. The missile, on the long arm of a lever, was hurled with great force by the sudden descent of a heavy weight on the short arm [Ontleend aan Oudfrans *trebucher*¹³]. (Vrij vertaald : een middeleeuws katapultachtig toestel om zware projectielen mee te werpen. Het projectiel, aan de lange arm van een hefboom, werd met grote kracht weggeslingerd door het plotse neervallen van een zwaar gewicht op de korte arm van deze hefboom.)

5) De grote boog of bankboog :

Misschien is dit wapen nog het duidelijkst van al. Het woord boog alludeert op het afschieten van pijlen of speren, i.p.v. bijvoorbeeld stenen. Bedoeld werd een groot soort kruisboog die op een bank bevestigd stond. Het was waarschijnlijk een model dat in formaat tussenin de kruisboog en de springaal stond¹⁴ (*ghescot...te voetboghén, te bancboghén ende te springalen*).

6) Opslagplaatsen :

De blijden van de stad Gent werden in vreedstijd ondergebracht in een opslagplaats, het *blidehuus*, in de omgeving van de Lange Violettestraat en het Klein Begijnhof¹⁵. Ik moet zeggen "in de omgeving van", want die opslagplaats was niet aan de straat gelegen. Het was een grote stenen toren, op de hoek van de Nieuwe Schelde en de verbindingsgracht tussen Nieuwe en Oude Schelde. Bijgevoegde afbeelding maakt het duidelijker. Niet alleen de blijden werden erin ondergebracht, ook de springalen zoals twee uittreksels uit de stadsrekeningen laten zien :

-"*Ebbekine (naam van de stadspijnder of lastdrager van de stad), van 1 springale af te doene, dat stond ter Hoyen up 1 tur, ende te dragene upter Begarde tur*"¹⁷;

- "Ebbekine, van 1 springale af te doene ter Hoyen up 1 tur, te doene upten Begardentur¹⁸".

Die twee uittreksels maken melding van de verhuis van springalen van de ene opslagplaats naar een tweede opslagplaats, namelijk de Begardentoren aan de Houtlei, in de omgeving van de Zandpoort (zie afbeelding)¹⁹.

7) Stellingen van springalen (springaalhuizen) :

We weten dat er rondom het Sint-Baafsdorp minstens 7 stellingen waren voor springalen. We laten de stadsrekeningen aan het woord : "*De cost van den werke S.Baves (...); W.Nuedine, J.Baselis ende haren andren ghezellen, van 7 springaelhusen te barbicaenne, met allen coste in tassce*²⁰". In het Engels woordenboek vinden we voor *barbican* volgende uitleg : an outer fortification or outwork. See synonyms under *rampart*²¹. In het Franse woordenboek vinden we voor *barbacane* : au moyen âge, ouvrage avancé, percé de meurtrières²² (Vrij vertaald : vooruitgeschoven bolwerk, voorzien van schietgaten). Aan de Muidepoort bevonden er zich 2 springaalhuizen, 3 aan de Heuvelpoort en 4 aan de Brugsepoort²³.

8) Pezen :

De pezen van de katapulten waren gemaakt van hennep (kemp). De stadsrekeningen vertellen het ons : "*Willemme den vlascope van 112 pont caemps, daer men af maecte pesen ten springalen ende ten bogen; van 11 steenen vanden selven caenpe te spinne ende van wasse ten pesen*²⁴". Waarom hennep werd gebruikt wordt duidelijk wanneer we opzoeken welke vezelsoort deze plant levert. Er zijn verscheidene vezelgewassen economisch bruikbaar. De indeling in sterkte is als volgt: - *fijne vezels* : katoen, kapok en vlas (kleding); - *grove zachte vezels* : jute, kenaf en roselle (zakken, zachte touwen); - *grove harde vezels* : hennep en kokos (touw, kabels, netten, matten).

9) Vlieden, schachten, bouten en (pijl)ijzers :

Gevederde vlieden, niet-gevederde schachten en bouten zijn namen voor het houten gedeelte van pijlen (in de stadsrekeningen noemt men munitie *ghescutte*). De pijlpunten noemde men gewoon *ijzers*. Zo waren bijvoorbeeld *vierboute* (vuurpijlen) stompe houten pijlschachten die brandend werden afgeschoten. Het Engelse werkwoord *to flick* heeft nog een betekenis bewaard waarin we het woord *vliek* herkennen : to move in a quick, darting manner; his fist flicked out²⁵ (op een pijlsnelle manier bewegen, zijn vuist schoot uit). Ook in het Franse woord *flèche* herkennen we vliek. *Flèche* gaat eveneens terug op het Franse Franse woord **fliukka*, dat in het Middelnederlands *vliecke* werd²⁶. Voor springalen werden soms grote dikke pijlen gemaakt die de naam van een vierkante steen meekregen, de kareel. Kareelpijlen hadden namelijk een ijzeren kop in viervlak (driezijdige piramide), waarvan de voorste punt penetreerde en

de drie andere punten diepe vleeswonden veroorzaakten bij het uittrekken van de pijl²⁷ (*noch noyt en was quareel uut die springale noch uten bogen so scerp gescoten; met groten oestal [toestel] scoten si doe [toen] ende met springalen menighen quareel, groot ende scarp*). Met enige zekerheid kennen we de beroepsnamen van de mensen die munitie vervaardigden. Men spreekt van *boutmakers, schachtmakers en draaiers* voor wat betreft de houten schachten en van *kamscherpers* voor wat betreft de ijzeren punten²⁸. Het hout voor pijlen werd soms vervaardigd van vurenhout (fijnspar)²⁹: "*van 100 vuerine scachten ten vlieten*". Meestal werd echter het hout van de vuilboom gebruikt (*sporckenhout*), d.i. een heesterachtige plant van de wegedoornfamilie. De veren van de pijlen werden met kleine nageltjes in de schacht vastgeslagen³⁰ (*van XV dusent naghelkine springaelyscot mede te vederne*).

10) Katapulten in de praktijk :

Losse cijfers en gegevens publiceren zal bij de meeste lezers nogal saai overkomen. Vandaar een voorbeeld van het gebruik van katapulten in de praktijk. Ons voorbeeld speelt zich af tijdens het bewind van de Vlaamse graaf, Lodewijk van Nevers (tijdvak 1322-1346). Lodewijk was gehuwd met Margareta van Artois, derde dochter van de Franse koning, Filips V de Lange. In 1322 volgde hij zijn grootvader op in zijn graafschap Vlaanderen. Omdat zijn oom, Robrecht van Kassel, hem de troon betwistte, rezen nieuwe geschillen op tussen Vlaanderen en Henegouwen. De Franse koning bemiddelde en legde de strijdende partijen de Vrede van Parijs op in 1323. Zo kwam een eind aan de lange vijandschap tussen Avesnes en Dampierres. Toch keerde de rust niet weer. Lodewijk hield vaste verblijfplaats in zijn graafschap Nevers in Frankrijk en liet een Fransman, de heer van Aspremont, het bestuur over Vlaanderen uitoefenen. Dat was een grove fout want de Fransman Aspremont kende noch aard, noch gebruiken, noch taal van de Vlamingen. Omdat Vlaanderen nog veel schulden had aan Frankrijk, sedert de vrede van Athis-sur-Orge (1305), legde Aspremont zware schattingen op. Hij stelde ontvangers aan om de schattingen af te persen. De Bruggelingen verdreven de ontvangers en staken hun huizen in brand. Aspremont kon de zaak niet meer aan en zocht hulp bij Lodewijk van Nevers. In februari 1324 kwam de graaf naar Vlaanderen. Hij strafte de opstandelingen. In plaats van zelf het roer in handen te houden stelde hij een andere landvoogd aan, Filips van Axel, die het volk evenmin de baas kon. Rond Kerstmis 1324 kwam de graaf weer naar Vlaanderen om de zoveelste opstand te bedwingen. Aardenburg en Gistel werden versterkt om de Bruggelingen in bedwang te houden. Vruchteloos. Nicolaas Zannekin uit Veurne, buitenpoorter van Brugge, ontketende een nieuw oproer en veroverde Nieuwpoort, Veurne, Duinkerken, Bergen, Kassel, Torhout, Roeselare en Kortrijk. Lodewijk van Nevers kwam nu naar Gent om er te beraadslagen hoe zijn land van de ondergang kon worden gered. Het patriciaat van Gent en Oude-

naarde bleef de graaf trouw maar hun steden werden belegerd³¹. Oudenaarde kreeg hulp van Gent en de kastelen te Petegem (ten zuidwesten van Oudenaarde, Bevere (ten noordwesten van Oudenaarde) en Gavere, werden bezet door de Gentenaars. Volgens de stadsrekeningen moet de belegering al bezig geweest zijn omstreeks 15 oktober 1325. Te oordelen naar de uitgaven voor soldij, krijgen we zicht op de omvang van de belegering: zij was niet dramatisch; het ging slechts om een volksbelegering en het sterke Gent was voor het volksleger blijkbaar geen partij. Inmiddels vond de Franse koning dat het welletjes was in Vlaanderen en bereidde weer eens een strafexpeditie voor. Hij legde garnizoenen in Terwaan, Dowai, Rijsel en Doornik. De Vrede van Arques, op 19 april 1326, maakte voorlopig weer een eind aan de vijandelijkheden.

Uit de stadsrekeningen kunnen we opmaken welk belang de kruisboogschutters voor de stad hadden. De soldij, die uitbetaald werd voor expedities naar Oudenaarde en Deinze, is de waardemeter. Wij gieten de cijfers, uitgedrukt in penningen paymente, in tabelvorm:

	dagsoldij/man ³²
deken van de selscutters	480
standaarddrager v.d. selscutters	360
coning v.d. selscutters	360
sourgien (chirurg) ³³	240
leider van de Witte Kaproenen	240
coningstavlen v.d. selscutters	240
selscutters	120
coning van de ribauden	120
coningstavlen v.d. serianten	120
serianten	93,33
coningstavlen v.d. Witte Kaproenen	80
Witte Kaproenen	66,66
ribauden	66,66
trompetters	53,33
schildknappen voor boogschutters	40

Zoals we zien scoren de kruisboogschutters en hun leiders zéér hoog. De kledij van de selscutters moet zeer kleurrijk geweest zijn. Hun *tabbaard* of bovenkleed was samengesteld uit drie soorten laken : roodgeel (oranje), lichtgeel en blauw. Waarschijnlijk vormden de hoofdkleuren afwisselend oranje en blauwe horizontale stroken (*item Boidine van Ravenscote, van 11 arraengen [oranje], daer de 110 selscutters tabbarde af adden ondersneden jegen blau*)³⁴. Aan gele kaproenen kon men de schildknappen of *cnapen die de targen [schilden] dragen vor de selscutters* herkennen. Trompetters waren volledig in het blauw

gekleed en de Witte Kaproenen droegen uiteraard een witte kap. Het is ook interessant de verspreiding van de wachtposten, die tijdens de belegering van Gent rond de stad opgesteld stonden, eens te overlopen. Er kan een en ander uit geleerd worden. Zoals u zult zien kwam de grootste dreiging vanuit Brugge via de Lieve (vlugge aanvoer van voetvolk per schip) tussen de Muide, de Vogelenzang en de Waaldam. Bovendien kon het gebied tussen de Waaldam en de Steendam in die tijd niet zonder gevaar voor de stad zelf, geïnuundeerd worden³⁵. De combinatie van deze factoren maakte de stad precies dáár het kwetsbaarst. Vandaar dat we in het noorden van de stad de grootste mandagen-versterking vinden. Het tweede zwakke punt bevond zich uiteraard daar waar evenmin kon geïnuundeerd worden, t.t.z. aan de voet van de Blandijnberg, aan de Overpoort (Heuvelpoort) en de Petersellepoort. De overige verdedigingsconcentraties bevonden zich op twee dammen : Vijfwindgatenpoort op de Lange Violettenstraat (vroeger de Dam) en de Sint-Jorisbrug op de Steendam.

	aantal mandagen-verdediging ³⁶
Ter Muden (Muidepoort):	911
Ter Waelbrug (Brugsepoort):	540
Petersellepoort (Kortrijksepoort):	414
Overpoort (Heuvelpoort):	382
Sente Baves upte br.:	348
(Sint-Jorisbrug)	
Vijfwindgatenpoort :	337
Upte Walporte boven:	172
(de binnenpoort in de Korte Dagsteeg: onder betekende buiten, boven betekende binnen)	
Vogelenzang (Blaisant Vest):	148
Witte Aard buter Cupen :	30
(Recollettenlei)	

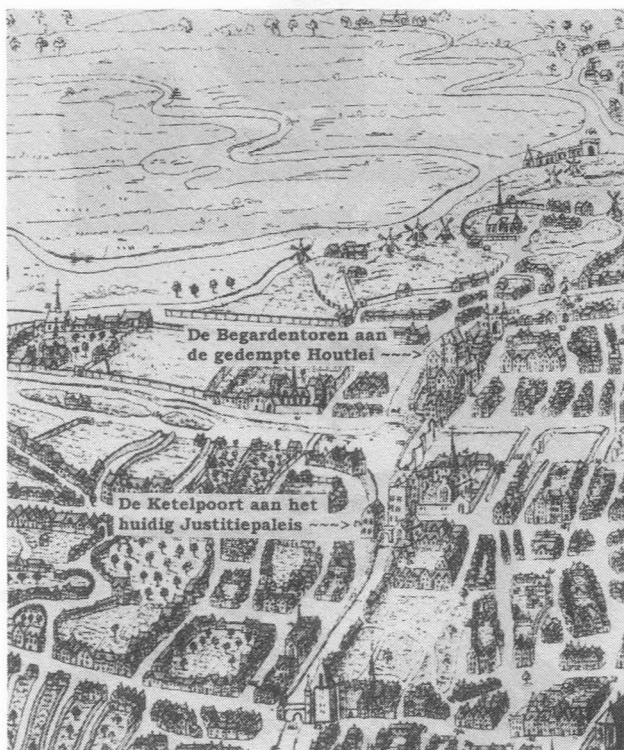
De aangemaakte munitie voor de verdediging bestond uit³⁷ :

- pijlen voor kruisbogen   154.950 stuks;
- pijlen voor handbogen   9.300 stuks;
- pijlen voor springalen   1.326 stuks;
- vuurpijlen   26 stuks.

Het is slechts in zijn context dat we het belang van de verschillende soorten katapulten in orde van grootte kunnen zien. Het belang van de kruisboog stond boven alles verheven. Dit wapen was sedert de 13de eeuw volop geherwaardeerd omdat het een krachtig en precies wapen was tegen zwaar geharnaste ridderlegers. De kruisboogschutters noemde men *sel(f)scutters* (naar het wapen dat vanzelf schoot door slechts een trekker over te halen). In het Frans spreekt men van *arbalète* voor kruisboog (ontleend aan Latijn : *arcuballista*, "baliste à l'arc"). Door volksetymologie, toegepast op deze Latijnse vorm,

Uit Decavele J., *Panoramisch gezicht op Gent in 1534*, Brussel, 1975.

Uit Decavele J., *Panoramisch gezicht op Gent in 1534*, Brussel, 1975.

Universiteitsbibliotheek Gent (Phyl. 1). Uit Diderot D. - d'Alembert J., *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, Paris, 1777, XII(ième) Partie des Planches sur les sciences, les arts libéraux, et les arts mécaniques, avec leur explication, fig. 1, p. 84: Reconstructie van een werpgeschut uit de Oudheid; fig. 2, p. 83: *Baliste de l'arsenal de Bruxelles*; middeleeuws pijlgeschut.

Fig. 1.

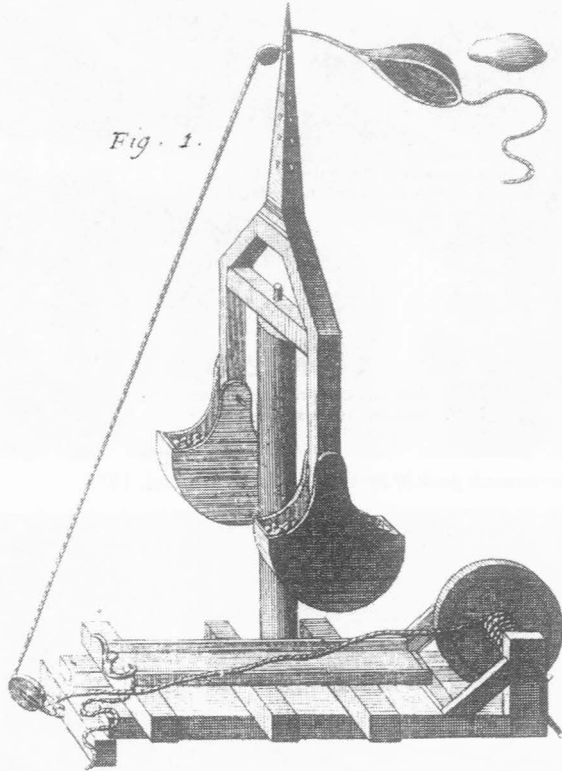
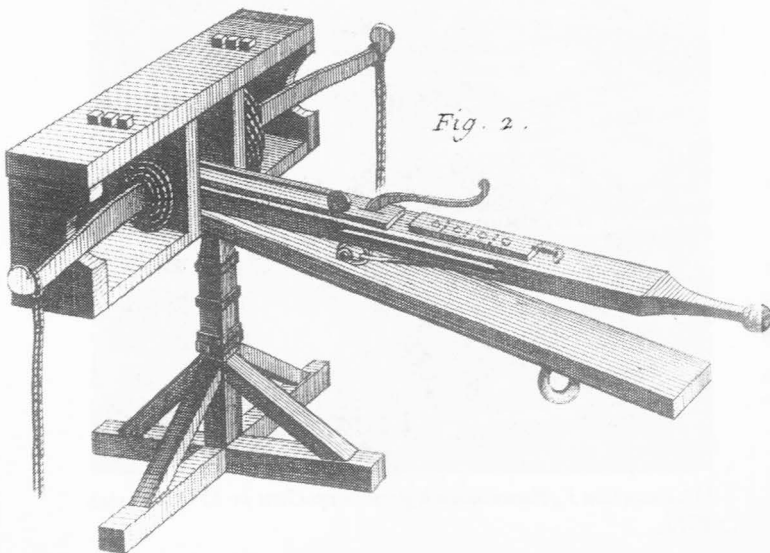

Fig. 2.

sprak men in het Middelnederlands ook wel van *armborst*. De kruisboogschutters waren ingedeeld in groepen van 10 man. Per 9 selscutters was er 1 coningstavle³⁸. Coning staat hier, waarschijnlijk onder volksetymologische invloed, in de betekenis van *de bekwaamste in zijn soort* (van connen of iets cunnen); stavle staat in de betekenis van *steunpilaar* (de man waarop men steunt)³⁹. De coningstavle was dus de bekwaamste krijger waarop men steunde, al sedert de Frankische tijd⁴⁰. Om duidelijk het onderscheid te zien tussen selscutters en andere krijgers is het nodig de naam van de gewone krijgers te vermelden en uit te leggen. Hun naam was *seriant*, van het Oudfranse *sergent*, dat dan weer afstamt van het Latijnse *servire* (iemand dienen). Een sergent was dus eigenlijk een *dienende dienstplichtige*, die verplicht geleverd moest worden door de neringen ten tijde van oorlog. In hun statuut verschillen ze duidelijk van *soudenieren* of huursoldaten (ontleend aan het werkwoord *soudoyer*⁴¹: dienen als huurling; soudoyer is ontleend aan de Latijnse munt met vaste waarde, *solidus*, later in het Frans overgenomen als sold, soud, sou). Ook de serianten stonden onder de leiding van coningstavlen, één per 9 man. Dezelfde indeling was eveneens geldig bij de Witte Kaproenen. De handboog speelde in de periode die we nu bespreken nog slechts een ondergeschikte rol, wat bewezen wordt door bovenstaande Gentse munitiecijfers. Hij werd in Gent waarschijnlijk meestal gebruikt door jonge garsoenen of knapen (*garsoenen tandbogen*) die nog te zwak waren voor lijf aan lijf gevechten. Het zullen de Engelsen zijn die, tijdens de Honderdjarige Oorlog (1339-1453) tegen Frankrijk, de handboog herwaarderden. De lange handboog was lichter, sneller te herladen en daarom soms een groot voordeel. Het is dank zij dit wapen dat de Engelsen de Fransen overwonnen bij Crécy (1346) en bij Poitiers (1356). Afgaand op de hoeveelheid aangemaakte munitie voor de springalen, kunnen we besluiten dat dit wapen slechts van bijkomstig belang was en eerder moest imponeren dan vernietigen. Het was ook weinig mobiel en stond als het ware vastgekluiserd in de speciaal ontworpen springaalhuizen op de stadsomheining.

Ronald DE BUCK

NOTEN

1. *Winkler Prins Encyclopaedie*, vijfde deel BRE-CHI, Amsterdam/Brussel, 1949, p. 591.
2. Verwijs, D./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel I, p. 1295.
3. *Winkler Prins Encyclopaedie*, vierde deel BET-BRA, Amsterdam/Brussel, 1949, p. 377.
4. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 473/32: "De cost vanden werke ande bliden (...), van 53 spikingen, tstic 2 miten; *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1966, p. 1208: *spiking*, to block the vent of a cannon with a spike, rendering it useless (de loop van een schiettuig blokkeren met een lange spijker).

5. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, Deel VII, p. 1731.
6. van Dale, *Groot woordenboek der Nederlandse taal*, Utrecht/Antwerpen, p. 2851; Springaal.
7. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 1215.
8. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, Deel VII, p. 1821.
9. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 420.
10. Robert, P., *Le petit Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Paris, 1983, p. 155.
11. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel II, p. 661; deel IV, p. 1108.
12. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 774.
13. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 1137.
14. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel VII, p. 1821.
15. De Potter, F., *Gent van den oudsten tijd tot heden*, Gent, 1882-1901, deel 5, p. 64.
16. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 476/28.
17. 16. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 199/27.
18. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 189/3.
19. Diericx, C.L., *Mémoires sur la ville de Gand*, Deel II, Gand, 1815, p. 247: (...) ende bi alzo dats de stede te doen hadde, in naercommende tiden, omme eenighe engienen drienen te legghene, dat zullen sy (de schepenen) moghen doen sonder wedersegghen van den voor-noemden goeden lieden (de Begarden); ende mits desen syn die voorseyde goede lieden van den Bogaerden (Begarden) quite ende ontslegghen van den IV ponden parisis tjaers die sy vootyts plachten te ghevene ende te betaelene der voorseyde stede ut causen van den voorschreven turre (Begardentoren) (...)
20. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 481/28.
21. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 113.
22. Robert, P., *Le petit Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Paris, 1983, p. 160.
23. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 457/40.
24. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel II, Gent, 1900, p. 922.
25. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 484.
26. *Larousse, Dictionnaire étymologique et historique du français*, Paris, 1993, p. 304.
27. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel VII, p. 1821; deel VI, p. 848.
28. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, pp. 470-472.
29. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel IX, p. 622.

30. Verwijs, E./Verdam, J., *Middelnederlandsch woordenboek*, 's Gravenhage, 1882-1952, deel VII, p. 1821.
31. Van de Kerckhove, G.A., *De graven van Vlaanderen*, Leuven, 1979, p. 108.
32. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Gent, 1900, deel I, p. 468 en deel II, p. 622.
33. *The new international Webster's comprehensive dictionary of the English language*, Trident press international, 1996, p. 1262: *surgeon*: one who practices surgery < Anglo-French *surgien*.
34. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, p. Gent, 1900, p. 558/29.
35. De Buck, R., *Van wijn in Gent tot Gent in wording*, Gent, 1995, kaart 8 p. 411.
36. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 460-462: Berekening als volgt (vijfwindgatenpoort als voorbeeld): 4 man x 3 dagen + 4 man x 28 dagen + 4 man x 28 dagen + 1 man x 45 dagen + 2 man x 28 dagen = 337 mandagen.
37. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 473/5.
38. Vuylsteke, J., *Oorkondenboek der stad Gent, Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Deel I, Gent, 1900, p. 468: "item ghaven dontfangers 72 selscutters, elken 10 s. sdages, haren 8 coningstavlen, elken 20 s. sdages, ende Ghiseline Spelliarde, haren sourgien, 20 s. sdages, die trocken ute svrijnd. naer sente Mechiels dagh te Meldert ten passe, enden van danen tOuden., van haerre soudeen van 52 dage, 2340 [pond payemente]".
39. *Duden, Etymologie, Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*, Mannheim, 1989, p. 701: *Stapel*: gehört zu der unter *Stab* behandelten Wortgruppe und bedeutete ursprünglich "Pfosten, Stützpfiler, Block, Stütze, Säule" [paal, stijl, steunpilaar]; *Standaard Nederlands-Latijn, Latijn-Nederlands handwoordenboek*, Antwerpen, 1989, p. 401: *stabile est*, het staat onwankelbaar vast. *Larousse, Dictionnaire étymologique et historique du français*, Paris, 1993, p. 177: *connétable*, 1170, *cunestable*; bas latin *comes stabuli*, comte de l'étable, grand écuyer. *Le n pour m n'est pas expliqué* (Mogelijk heeft de volksetymologie hier iets mee te maken). De n komt misschien niet van comes maar van connen of cunnen door volksetymologie; *van Dale, Etymologisch woordenboek*, Utrecht/Antwerpen, 1989, p. 425: *kunnen*, Middelnederlands, *connen*, *cunnen*, Oudhoogduits *kunnan*; *van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal*, Utrecht/Antwerpen, 1995, p. 1258: *-ing*, in mannelijke persoonsnamen die een hoedanigheid, eigenschap, staat of toestand van een persoon aanduiden: *edeling*, *enkeling* [bij uitbreiding: uit de eigenschap *iets kunnen* volgt de *kun+ing*, Middelnederlands *cunning* of *coning*]. Cf. de koning van de moorkinderen, de koning van de herauten (hier hebben de betekenissen niets met afstamming te maken en kunnen dus niet teruggaan op het woord koning voor vorst. De betekenissen hebben wèl iets te maken met bekwaamheid, de bekwaamste in zijn soort). *Wolters, Beknopt Latijns-Nederlands woordenboek*, Groningen, 1961, p. 165: *comes*, *comitis*, [medestander, medeganger], samengesteld uit *com* + *i-t* van *ire* [gaan].
40. *The Oxford dictionary of English etymology*, Oxford, 1991, p. 207: *constable*, count of the stable [stalgraaf], for the transition of application to the principal officer of the household and army of the Frankish kings.
41. *Larousse, Dictionnaire étymologique et historique du français*, Paris, 1993, p. 721.

BEGIJNTJE OP STAP.. "IN DE STRAETEN DER STADT VOL NETTEN EN STROPPEN DOOR DEN DUYVEL GELEYT"

Begijntjes en begijnhoven zijn niet weg te denken uit de Gentse geschiedenis. Binnen de religieuze wereld vormen ze een heel apart verschijnsel, typisch voor de Lage Landen en nergens zo uitgebreid aanwezig als juist in Gent. We schrijven wel degelijk "aanwezig". Ook al verdwenen de begijntjes, hun begijnhoven blijven in onze stad hun uniek karakter van oude ministadjes behouden. Dat kon zelfs de ontmanteling van het Sint-Elisabethbegijnhof niet te niet doen. Tegenover deze ontmanteling en de verdwijning van het Poortakkerbegijnhofje aan de Oude-Houtlei, staat dan weer het gave neogotische fenomeen van het begijnhof op Sint-Amansberg. Je moet het gezien hebben om het te geloven. Niet zo moeilijk voor de lezers van Ghendtsche Tydinghen: in het huis nr. 46 bevindt zich de bibliotheek en Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis.

Zoals bekend verschilde het statuut van de begijnen aanzienlijk van dat van de kloosterlingen: ze legden geen gelofte van armoede af en bleven, voor zoveel ze konden, financieel zelfstandig. Begijnen moesten wel de geloften van kuisheid en gehoorzaamheid afleggen, maar die waren niet "eeuwig" zoals in de

kloosters. Ze konden beslissen terug in "de wereld" te keren. Inherent aan dat statuut was ook de mogelijkheid die de begijntjes hadden om bezoeken in de stad te brengen (1). In het uitstekende en uitgebreid gedocumenteerde werk van Hadewich Cailliau omtrent het "Klein" begijnhof aan de Lange-Violettestraat, Onze-Lieve-Vrouw-Ter-Hooie, lezen we dat dit voorrecht waaraan de begijnen sterk hielden, onderworpen was aan een heleboel regels (2). Blijkbaar verliep een en ander toch niet helemaal probleemloos.

Onder de personen die dit uitgaansleven van de begijntjes in toom moesten houden, waren hun geestelijke leiders zeker niet de minst belangrijke. De paters Dominicanen waren, alleszins te Gent, de geestelijke leiders bij uitstek van de begijnen. Hoe ze zich in de 18de eeuw van die taak kweten, kunnen we tot op zekere hoogte afleiden uit een aantal passages uit een van de vele werken (3) van pater Ludovicus Meyere

Den eenighsten, kortsten, rechtsten ende sekersten wegh tot de waere deught ende volmaecktheydt, bestaende in een oprechte kennisse van ons zelve, ende waere ootmoedigheydt.

Een niet mis te verstane titel en, naar 18de-eeuwse publicitaire normen, precies zoals het moet. Hoewel niet echt gespecificeerd werd tot welk publiek dit werk zich richtte (een bekend uitgeverstrukje), kunnen we uit de teksten toch afleiden dat de begijntjes de eerste doelgroep waren van onze pater. In elk geval op het exemplaar waaruit de hiernavolgende tekst overgeschreven werd (4), vonden we de notitie "Ick behoore toe aen Ludovica Neerincx, begijntjen in het cleen begynhof te Gendt" (5).

We nodigen U uit eens te proeven van de bloemrijke, lichtjes Gents gekleurde taal (6) van de pater die, zo lijkt het ons, speciaal in deze passages bijzonder goed op dreef was (7).

Van't uytgaen in de stadt voor geestelycke personen, en maegden.

Het en is geentsints geraetsaem voor geestelijcke personen, en maegden de straeten der stadt veel te doorloopen, ten zij den noodt hun daer toe praemt, oft eenighe wettelijcke redenen dit vereyssen.

Beeldt u selven vrijelick in, dat de straeten der stadt, ende de huysen, oock van uwe vrienden, vol netten, en stroppen zyn, die den Duyvel geleyt heeft om uwe ziele te vangen.

Of beeldt u in, dat gy in een verrot schip afsteect uyt een geruste have in een zee vol klippen, steenrotsen en zandtplaeten.

Of dat gy gaet in eenen bosch vol verhongerde wolven, en wilde dieren, die uyt zyn om u te verscheuren.

Ofte denckt dat gy treedt in een stad, daer de locht door de peste besmet is. Oft in een huys, dat staet in vier en vlamme, daer gy van vlammen en voncken omringelt zyt.

Ende is't dat den noodt u praemt om uyt te gaen, oft eenige andere wettelycke redenen dit vereysschen? Tracht altydt t'onderhouden het gene hierboven staet in de verstervinge van het Gesichte, en van het Gehoor en van de Tonge (Verwijzingen naar de zeer gedetailleerde raadgevingen om de zintuigen te beheersen die in andere hoofdstukken van het boekwerk beschreven worden).

Wacht u ende siet neerstelijck op uw gehoor, want gy wandelt op uwe verderfennisse: dat gy hoort, aensieg'et als in droomen. Is't dat gy onder den weg, iedt siet, het gene in u eenige oneerlycke gedachten, of quaede verbeeldingen zoude kunnen veroorsaecken? Keert u terstondt tot Godt, ende segt: Heere keert af mijne oogen, opdat sy niet en sien d'ydelheyde.

Komt gy in een geselschap daer men oneerlycke woorden begint uyttebraecken? Wacht u van lachen, of te grimmen, toont dat sy u mishaegeen, als wesende eene waerachtige Bruydt van Christus: ende ist dat sy niet op en houden van dusdanige woorden te spreken, en schaemt u niet het geselschap, hoedanig het oock is, te verlaeten.

Is't dat gy ergens komt daer men met u, ende met andere geestelijcke personen lacht, spot, ende schimpt? Denckt dat dit niet nieuws en is: want dit is eygen aen de dwaese des wereltds hier de rechtveerdige t'oeffenen (Op de proef te stellen).

Moet gy met werelijcke menschen handelen? Handelt, en wandelt onder hun met met alle zedigheydt, ende gestightigheydt (stichtelijckheid).

Laet u meer dan genoeg wesen, dat gy bekommert moet zyn met uw'eigen tydelijcke affairens, sonder u te bemoeyen met de tydelijcke saecken van een ander, oock van uwe vrienden: Want veele monicken, segt den geleerden Isodorus, syn door de liefde tot hunne ouders niet alleen in aerdsche sorgen, maer oock in processen, ende geschillen verwerrent, ende hebben om de tydelijcke welvaert van hunlieden, hun eygen zielen verloren.

De auteur besluit dan, alsof het nog niet duidelijck genoeg is, met een citaat van de heilige Basilius: "En wilt dan om den noodt van uwe vrienden uwe plaetse niet verlaeten: want uyt uwe plaetse gaende, sult gy mischien oock van uwe goede zeden wycken."

L. DEVRIESE

NOTEN

1. Boen, A. Waarom de begijntjes mogen uitgaan. In: Wat zijn de Begijntjes? Sint-Amansberg (Gent), 1928, 114-117.
2. Cailliau, H. "Soo geluckigh als een beggijn". Het begijnhof Onze-Lieve-Vrouw-Ter-Hooie. 1584-1792. Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1995, deel 21, p. 182-184.

3. Ph. Blommaert vermeldt in zijn "De Nederduytsche Schrijvers van Gent", Gent, 1862, p. 347-348, als voornaamste karakteristiek van Lodewijk (Ludovicus) Demeyere's werken, niets anders dan hun groot aantal: "Alle zyne uitgegevene schriften beslaan wel achttien boekdeelen...".
4. "Te Gendt, Michiel Graet, inde Goude Lelie, by de Core-merkt", derde druk zonder jaartal. De eerste druk verscheen in 1710 bij J. Eton, de tweede bij M. Graet in 1713.
5. Ludovica (Louise) Neerincx was afkomstig van Gent. Ze werd in 1724 "gesteed" (na de proeftijd definitief opgenomen) in het convent H. Bruno van het Klein Begijnhof Ter Hooie en overleed er in 1772 (Cailliau, H., Gent, 1995, p. 253).
6. De bedelorden, en onder hen vooral de Dominicanen, hebben een belangrijke rol gespeeld in de verpreiding van gebedenboeken en stichtelijke werken in de volkstaal. Een van de redenen waarom de clerus nogal wat moeite had om de begijnen en hun beweging te aanvaarden, was precies hun gebruik van de landstaal in godsdienstige zaken. Dit was toendertijd geen evidentie, al was in de 17de eeuw een en ander al in ongevaarlijke beddingen gekanaliseerd geworden (Bot, P. "Tussen verering en verachting. De rol van de vrouw in de middeleeuwse samenleving", Kampen, 1990, p. 213).
7. De tekst (p. 249-253) werd heel lichtjes gemoderniseerd en een aantal citaten uit de bijbel en de kerkvaders werden weggelaten om de leesbaarheid te verhogen.

'T GENTSCH SPANT DE KRUUNE

Een biestige lolle...

De Heer Michel De Bosscher (°1914) stuurde mij de volgende "lolle" op die hij van een "oud peetje" gehoord heeft vóór de tweede wereldoorlog in een voermanscafé op de Baudelookaai. Vooral het Platgents waarin de man ze vertelde is hem bijgebleven.

Tot voor de Tweede Wereldoorlog was er een gemeentewet die de voerders van hondenkarren verplichtte bij een min of meer lange halte een plank of zak onder het dier te leggen, om het, vooral in de winter, tegen kou, water, modder en andere viezigheid te beschermen. Als het niet helemaal waar is, is 't in ieder geval goed gevonden...

"Een boerinne van Destolbîrge die iederen dag mee de melkopbrijngste van heur drei koeien noar de stad kwam, gijgd' iedere kier achter heur ronde an de Dampuurte een potse café goan drijnken bij heur vriendinne. Ze vergat al mets ne kier de zak onder den hond te leggen. Op ne zekere kier oas ze buitekwoamt stond er nen azent mee zijn kalpijntse¹ en zijne crayon² greed om heur op den boek te schrijven...

- "Awel, Madamke, ik zal u moeten in contrevense³ nemen. Dienen hond ligt op zijne zak nie!" zei den azent streng.

"Meisje met hondenkar" op de Vleeshuisbrug. Foto Arnold Vander Haegen (Stadsarchief Gent).

- "A, hij doet zun⁴, Menhiere." antwoordege de boerinne in 't Destolbîrge. "Hij ligt vaneigenst op zijne zak. Allei, Duc, stoa ne kier oop en tuugt ne kier uewe zak an Meniere!"

NOTEN

1. Notaboekje.
2. Potlood.
3. > FR.: "contravention": overtreding.
4. Tegenovergestelde van "bij ten doe't <-> "toet, toet": toch wel.

MEDEDELING

Ons lid, de heer Rudy van Elslande, Hoofddocent Antiekhandelopleiding zal op 4 juni 1998 een voordracht houden over **Valerius De Saedeleer en de Latemse School**.

Dit zal plaatsgrijpen om 19.30u. in de lokalen van CEMOV, Wijngaardveld 9 te 9300 Aalst. Op Afrit Aalst staat Wijngaardveld aangeduid.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 28-29-30-31 MAART

28 maart 1838:

Stichting van de Gentse Vlasmaatschappij, beter bekend onder de naam *Gantoise*, met een maatschappelijk kapitaal van 4.000.000 goudfrank.

29 maart 1793:

De Oostenrijkse generaal, Clerfayt, heeft de Fransen te Neerwinden verpletterend verslagen. Tijdens de ontruiming van het land verlaat het Franse garnizoen onze stad op 29 maart. Diezelfde dag worden de Franse vrijheidsbomen afgerukt en 's avonds is er algemene verlichting. Niemand kan vermoeden dat de Fransen enkele maanden later, onder het bevel van generaal Pichegru, opnieuw de stad zullen binnenrukken.

29 maart 1832:

Acht personen uit Gent worden als verkiesbaar voor de Senaat op de lijst gesteld: zij betalen allen minstens 2.116 frank rechtstreekse belastingen, wat voor die tijd een aardig sommetje was.

29 maart 1833:

Een dertigtal geboeide gevangenen van gemeen recht, trekken door de straten van de stad, twee aan twee gebonden met zware ketens. Dit was in die jaren gebruikelijk wanneer men gevangenen van de ene stad naar de andere bracht.

29 maart 1870:

Geboorte te Gent van de etser en aquarelist Jules De Bruycker. Hij was ongetwijfeld onze grootste etser van de 20ste eeuw. Zijn voorkeur ging naar massale composities en visionaire scheppingen die in menig opzicht herinneren aan de droombeelden van Jeron Bosch.

30 maart 1296:

De beruchte Gentse stadsmagistraat, wel bekend onder de naam XXXIX, wordt op verzoek van de graaf van Vlaanderen terug in zijn ambt hersteld door de Franse koning, Filips de Schone.

30 maart 1815:

Aankomst te Gent van de Franse koning, Louis XVIII, tijdens zijn vlucht voor de teruggekeerde Napoleon. Louis *die zwiet* en zijn gevolg zullen in onze stad verblijven tot 24 juni.

30 maart 1918:

Burgemeester Braun, *Miele Zoetekoeke* zoals de Gentenaars hem gemoedelijk noemden, wordt door de Duitsers aangehouden en naar Duitsland gedeporteerd.

31 maart 1452:

Gent komt openlijk in opstand tegen Filips de Goede. Het volk heeft 3 hoofdmannen verkozen om hen te leiden: Willaey, Boone en Van Botelaere. De illegale aanstelling van hoofdmannen beantwoordt de hertog, op 31 maart, met een striemend manifest waarin hij al zijn grieven tegen de fiere stad herneemt en bekend maakt dat hij haar met wapengeweld zal temmen en ten val brengen.

31 maart 1477:

Maria van Bourgondië doet vruchteloos een laatste poging bij het samengestroomde volk op de Vrijdagmarkt, om het leven van haar 2 raadsheren te sparen, doch het volk blijft doof voor het geween en de smeekbede van de jonge vrouw.

31 maart 1810:

Petrus van Huffel, kunstschilder en medebestuurder van de Tekenacademie, wordt conservator van het Museum benoemd. Volgens de Gemeenteraad moet die conservator beantwoorden aan het volgende: "*une personne intelligente et versée dans la connaissance des arts dont l'emploi soit de veiller à la conservation des objets que la ville possède*".

31 maart 1835:

De ophaalbrug aan de Visserij begeeft het op het ogenblik dat een met kolen geladen wagen er over trekt. Drie kolendragers komen er met een koud bad van af, doch kar en paard verdwijnen in het water.

31 maart 1920:

Overlijden te Gent van Paul Fredericq, Vlaams historicus. Zijn grote specialiteit was de 16de eeuw. Hij was de eerste Belgische historicus die met behulp van de nieuwe methodes van eruditie en tekstkritiek poogde de godsdienstige en culturele stromingen aan een historisch onderzoek te onderwerpen.

Ronald DE BUCK

BESTAAT ER ZOIETS ALS EEN GENTSE MENTALITEIT?

Mentaliteit, karakter, typische gedragwijze, zouden velen tegenwoordig zeggen, zijn termen die alleen op een individu kunnen toegepast worden. Grotere entiteiten, van families, dorpen en stadswijken tot werelddelen, zijn alleen maar OPTELLINGEN van individuen, NAMEN zonder meer dus (vandaar dat men deze opvatting in de filosofie soms nominalisme noemt), zonder echte werkelijkheid. Ook een eigen mentaliteit kunnen ze dus niet hebben. Aan de andere kant staat de volkswijsheid, die er niet veel problemen mee heeft te bepalen hoe de Gentenaar, de Antwerpenaar, de West-Vlaming, de Waal, de Duitser, enz... is.

Heel pragmatisch - en de diepere gronden van de discussie bewust wat veronachtzamen - wil ik hier van uitgaan:

1. Dat men inderdaad voorzichtig moet tewerk gaan met het omschrijven van "groepsgeaardheden", dat te gedetailleerde beschrijvingen geen zin hebben en dat het vooral om de gemiddelden gaat, die natuurlijk nooit op elk individu toegepast kunnen worden, maar
2. Dat er niettemin toch soms rake typering en kunnen gegeven worden die we (zoals nogal dikwijls met wat de volkswijsheid zegt) niet zomaar kunnen weg-wuiven. Wie glimlacht bv. niet meteen herkendend wanneer hij, zoals ikzelf ooit in de krant, leest dat "een marktplein vol Hongaren minder lawaai maakt dan TWEE Italianen"?

Wat ik nu concreet, en uiterst beperkt, wil doen is hier EEN enkele m.i. typisch Gentse karaktertrek voor het voetlicht halen en die dan rijkelijk illustreren met materiaal, vooral uit het Gentse dialect: anecdotes, zegswijzen, enz... En als aanknopingspunt neem ik een uitspraak die naar verluidt de Oost-Vlaamse gouverneur Balthazar ooit in een voordracht deed. De gouverneur wou het verschil tussen een Antwerpenaar en een Gentenaar aantonen. Een Antwerpenaar, zo verklaarde hij, zal van iets zeggen " 't es iel goe!", terwijl de Gentenaar in precies dezelfde situatie het zal houden bij een " 't 'n es nie slecht!".

Eerst, vooraleer echt van wal te steken, daar nu even over filosoferen. Wat spreekt er uit dit onderscheid als typisch voor "de Gentenaar", in tegenstelling tot "de Antwerpenaar"? Ik zou zeggen: nuchterheid, zin voor relativering en een afkeer van overdrijving, van zich op stang te laten jagen, van overenthousiasme. Voorzichtigheid met emoties als het ware. Misschien vindt hij het ding waarover het gaat inderdaad wel "heel goed", maar hij begint alvast met te constateren dat het "niet slecht" is.

Tot nu toe is er uiteraard nog niets bewezen. Wat ik nu hoop te doen is met allerlei "materiaal" minstens aanneembaar te maken dat deze nuchtere, relativierende, lakonische, maar onvermijdelijk ook soms cynische en neerhalende

mentaliteit inderdaad wel met het Gentenaar zijn verweven is in een mate die toch moeilijk nog toevallig kan worden genoemd. Ook mijn eigen ervaring wijst alvast die richting uit. Wanneer ik op bepaalde feiten of gebeurtenissen reageer op een manier die ik zelf misschien "lichtjes spottend" of "eerder ironisch" zou noemen heb ik al herhaaldelijk vastgesteld dat met name voor West-Vlamingen mijn reactie zowat als het toppunt van bijna sadistische gruwelijkheid voorkomt.

Een deel van het onderstaande "bewijsmateriaal" is persoonlijk in de zin van: uit de eigen levenssituatie ontsproten of mij persoonlijk medegedeeld. Dat stuk moet u dus naar eigen goeddunken aannemen of verwerpen. Maar een ander gedeelte is onbetwistbaar meer algemeen bekend, wat de bewijskracht ervan ongetwijfeld zal verhogen. Om alles ietsje overzichtelijker te maken deel ik het, ietwat kunstmatig uiteraard, als volgt in: anecdotes, losse commentaren, denkbeeldige dialogen, gevleugelde uitdrukkingen, moppen, vervormde muziekteksten en tot slot wat eigen inbreng.

Dit alles, behalve de achtergrondcommentaar, bijna volledig in ± Gentse schrijfwijze (onnodig wellicht aan te stippen dat de Gentse mentaliteit zich het best uit in het Gentse dialect).

De bedoeling van elke uitdrukking, zinsnede, enz... is weer eens een extra illustratie te geven van dat "Gentse" aspect waarom het ons hier te doen is: het lakonische, het relativiserende, het cynische, het denigrerende, het onverstoorbare, het ontluisterende.

Anecdotes

De eerste twee anecdotes werden mij - en dat maakt ze wellicht extra bewijskrachtig - door niet-Gentenaars medegedeeld als zeer illustratief voor de gedragswijze van onze stadsgenoten.

1. Een Gentse schilder gaat ergens een plafond verven. In een hoekje op zijn ladder is hij aan het werk. De huiseigenaar komt bij hem en vraagt bezorgd: "Zie de genoeg?". "Boh..." antwoordt hij schouderophalend en werkt verder. "Wacht", zegt de ander, " 'k zal de lucht omsteken". Hij voegt de daad bij het woord en vraagt dan: "Es 't beter ezuu?". Antwoord van de schilder: " 't 'n es 't er toch nie deure verlecht!".

2. Een Gentenaar rijdt met zijn auto door een andere stad. Blijkbaar heeft hij iets verkeerd gedaan want een agent fluit en komt al roepend naar hem toegelopen. Onze held draait zijn raampje open en zegt tot de agent: "Ach, ge spreekt toch! 'k Miendege dadde ging bassen".

3. Een man stapt van de tram (een van het oude model, waarvan de deuren steeds open blijven), iets te vroeg wellicht, en daardoor struikelt hij. Een dame komt toegelopen en vraagt bezorgd: "Gho, meniere, hed'uh ziere gedoan?". "Bij nienok madam", luidt het antwoord, " 'k stappe 'k ik altijd ezuu van den tram".

4. Een van de allersappigste uitdrukkingen in het Gents, goed genoeg om ze tot anecdote om te toveren. Een groepje gaat een restaurant binnen. De kelner komt de bestelling opnemen maar veronachtzaamt daarbij een van de groepsleden. "Hela vriend", roept de betrokkene, "heh 'k ik soms een hijtene muile messchiens!".

Korte commentaren

- Iemand is nogal onhandig, hij neemt bv. mes of vork aan de verkeerde kant vast. In plaats van hem stijf terecht te wijzen zeg je droogjes: " 'k Zoe dad' aan den andere kant vastpakken da'k van uh was".

- Als het (liefst al uren- of dagenlang) pijpestelen regent, peinzend naar de lucht kijken en pseudo-diepzinnig mompelen: "En nie wille regenen ihn!", of een variante daarop : "D' er goa nog regen van komen oas 't ezuu vuurt goat".

- Iemand wandelt onder de bomen door. Plots voelt hij iets, kijkt op en ziet boven zijn hoofd de schuldige: een duif die iets "gedaan" heeft. "Allee", zegt hij, " 't es toch nog goed da de koeien in de buumen nie 'n zitten".

- Iemand in je nabijheid heeft niet zeer ernstige maar wel vervelende symptomen: hoesten, niezen, pijn links en rechts. Je geeft als commentaar: "Ge zij'd uuk nie vurt moar duurijpe".

- Hoe de Gentse volksmond tegen activiteiten van hogehand aankijkt. Het volgende versje deed de ronde naar aanleiding van de vergaderingen van de Volkerenbond:

"En ze drenken nog een glas

En ze pissen nog ne plas

en ze loaten alles 'lijk da't was"

Noteer in dat verband (daarop ingaan zou te ver leiden) dat scepticisme tegenover de activiteiten van gezagsdragers en zelfs een flink anarchistisch trekje OOK altijd deel hebben uitgemaakt van de Gentse mentaliteit.

- "Werken is zalig" luidt een vroom oud gezegde. De Gentse versie "vervolledigt" het door te zeggen: "Wirken es zoalig... en leeg zijn es heilig".

- Een Gentenaar heeft een nogal indrukwekkende uiteenzetting gedaan, zodanig zelfs dat hij blijkbaar de neiging voelt wat gas terug te nemen door eraan toe te voegen: "En oas de da nie 'n geluoft moak ek uh wel wat anders wijs".

- A zit smakelijk te eten. B bekijkt hem aandachtig en zegt dan schijnbaar verwonderd: "Tiens, ge steek gij dad' uuk onder uhwe neuze!".

- A klaagt over zijn niet al te beste gezondheidstoestand. B vraagt: "Zij de benijt van te stirve messchiens? Da es pertank gien verlore wirk zulle, ge moet da toch ne kier doen!".

Fictieve dialogen

- A heeft net gegeten. B vraag hem hoe het was. A antwoordt: " 't Was etelijk" (uiteraard een variantie van " 't was nie slecht").

- Twee dames in gesprek. A is net naar de floralien geweest. B vraagt haar hoe ze het vond. Antwoord van A: " 't Zijn jij blomen newoar!".
- A heeft (weer eens) een indrukwekkende uiteenzetting ten beste gegeven. B antwoordt gewoonweg: "Ja ja, 'k huure 't 'k ik uh girre zegge".
- B heeft iets aan A verteld en vraagt achteraf: "Wis 'te dad' al?" "Nienok, zegt A, oas ek het nog ne kier huure es 't den twiede kier".
- Elementair, mijn beste Watson, zou Sherlock Holmes zeggen. Op de vraag "Hoe es 't?" antwoordt een echte Gentenaar "van tien negene" natuurlijk: "Oas 't iets es ihn".

Gevleugelde uitdrukkingen

- Een vriend van mij (niet-Gentenaar) is een voordracht komen geven. De voorzitter van de kring waarvoor hij gesproken heeft praat achteraf nog wat persoonlijk met hem. Er worden twee pinten gebracht, de voorzitter heft zijn pint, onderbreekt zijn eigen geleerde uiteenzetting en zegt: "Pak z' in uh puute en giet z' in uh kluute".
- NOG iets voor tijdens een zo zwaarwichtig mogelijk gesprek: je onderbreekt de spreker, liefst op het hoogtepunt van zijn "raison", met de woorden: "Loat ons nuh ne kier van iets serieus klappe. Wa drenk'te?".
- Iemand stelt een vraag waarop je liefst geen antwoord geeft. Je maakt je ervan af door te zeggen: "Dad es veur uh een groaien en veur mij een weten" (onlangs las ik deze uitspraak in een Engelse versie, nl. in een boek van de thrillerschrijver Robert B. Parker, die als een erfgenaam van de beroemde Raymond Chandler doorgaat: "That's for me to know and you to guess").
- Als iemand, zowel jijzelf als een ander, een stomiteit begaat, kun je daar desgewenst als commentaar aan toevoegen: "Ja, oas ge nen uil zijt es't veur lange".
- Zelfrelativering. Wie zich klaarmaakt om een of andere taak op te knappen kan daar bv. om zichzelf aan te moedigen (?) aan toevoegen: "We goan da ne kier arrangeren da 't op niets 'n trekt".
- Weeral gedeeltelijk uit de persoonlijke sfeer. Aan de universiteit hadden we met enkele vrienden de gewoonte om een liefst zo banaal mogelijke uitspraak (bv. "zoe me nie best dad' iest doen?") te "bevestigen" met de commentaar "Gelijk dad de zuu welsprekend komt te zeggen". Schriftelijk heb ik deze uitdrukking nog nergens ontmoet... behalve één keer in een detectiveroman van de Gentenaar Roger d'Exsteyl.

Moppen

Ook al hoop ik met hetgeen voorafgaat hier en daar een glimlach op een of ander lezersgezicht te voorschijn getoverd te hebben, dit zijn natuurlijk geen echte moppen en hoeven dan ook niet als dusdanig te worden beoordeeld. Waarschijnlijk zijn echte moppen meestal iets te gezocht en te sterk om hier

echt bruikbaar te zijn. Natuurlijk zijn er in het "zwarte" of sadistische genre wel moppen te vinden waarmee men het altijd kan proberen. Enkele voorbeelden:

- Een Gentenaar valt van de twintigste verdieping. Bij de tiende verdieping zegt hij: "Tot nuh toe goad alles goed".

- De ene dokter tot de andere: "Ja joenk, da was op 't nipperken inh. Oa' 'm hem nuh nie g'oppereerd tons was 't er hij messchien nog deure gekome".

- 't es blewdh en 't hangd' aan nen droad. Wad' est? Antwoord: "Tarzan in de winter", of een variante: "Ne slechten elektrieker".

Persoonlijk ken ik één m.i., zeer goeie mop die bovendien ook schitterend past in ons onderwerp. De hoofdfiguur, een apotheker KAN eigenlijk alleen maar een Gentenaar zijn:

Een jongen en een meisje kennen mekaar al een tijdje en besluiten een stap verder te zetten op het pad van de liefde. Het meisje zegt aan de jongen dat hij maar om "capotes anglaises" moet gaan bij de apotheker (in de tijd dus wellicht dat die dingen alleen daar te vinden waren). Hij is wat schuchter en aarzelt dus. Ze zegt hem dat het simpel is: hij moet maar een doosje aspirines vragen en terwijl de apotheker dat neemt er gauw aan toevoegen: "en een pakske capotes anglaises". Zo gezegd zo gedaan, eerst met veel schroom maar, nadat de condomen telkens opgebruikt zijn, achteraf steeds vlotter. Tot op een keer de apotheker het niet meer kan uithouden en zegt:

"Zie mijne vriend, 't zijn mijn zoakes nie inh, 'k weet het zulle! Moar da 'k ik van uh was inh, oas ek 'k ik doar altijd zuu een huufpijne van heh, tons zoe, 'k ik da toch liever nie mier doen zul!".

Vergeet al de rest, onthou die ene uitspraak van de apotheker en je weet wat de Gentse mentaliteit is!

Vervorming van muziekteksten

Gentse teksten op bv. melodieën van opera's en dergelijke waren vooral vroeger natuurlijk schering en inslag. Er moeten er veel meer zijn, maar voor ons doel hier vond ik twee relevante voorbeelden.

- Iedereen kent wel het lied "Twee ogen zo blauw" (van Willy Derby? Ik durf het niet zweren - het is niet echt mijn favoriete genre): Twee ogen zo blauw, zo innig en trouw, al mijn geluk zijn die kijkers van jou, twee ogen zo blauw. De Gentse poging om dit sublieme stukje poëzie wat extra kracht te geven bestaat erin de twee laatste zinsneden te vervangen door:

"als ik naar huis kom da sla ik mijn vrouw, twee ogen zo blauw".

- Tino Rossi zingt: Il pleut sur la route... Een Gentenaar zingt deze frase, onderbreekt even om een blik te werpen op het gezicht van iemand die zich in zijn aanwezigheid bevindt en gaat dan verder:

"uh muile stoa vol sproete".

En tot slot een stukje persoonlijke inbreng

- Mijn grootvader van moederszijde had de gewoonte om in nogal benarde omstandigheden te zeggen: " 't Zal wel ne kier betere... oas 't op zijn slechtst geweest es..."

- Een leraar wiskunde op het college haalde soms verkeerde wiskundige redeneringen en conclusies aan, daarbij retorisch aan zichzelf vragend: "Is dat soms een fout?", waarop hij dan onmiddellijk zelf de vraag beantwoordde: "Dat IS soms een fout!".

En dan nog een drietal uitdrukkingen die ik zelf wel eens in de mond durf nemen. Ik heb ze niet BEWUST van anderen overgenomen, maar of ze daarom ECHT origineel zijn!?

- Iemand vraagt mij bv.: "Waar ligt die duuze?". Antwoord: "Wel kijk, doar rechts van die kasse... Nie, andere rechterkant..."

- Hoewel ik zeer gezapig rijd gebeurt het toch wel eens dat een chauffeur voor mij wat al te veel "slekke-allures" heeft. Ik zal dan wel eens mompelen: "Toe bompatje, pakt de kurtewoage, 't zal zierder goan".

- Ik sta op de boot van Breskens naar Vlissingen aan de reling (wat doe je anders?) naar het water te kijken. Een snotneus MOET zich absoluut nog tussen mij en die reling wringen om zelf NOG dichterbij het water te staan. Ook hier mompel ik tussen mijn tanden: "Allee ventje, toe, goa 'd uh elders goan versmuure!".

Guy DE MAERTELAERE

DE PELIKAAN VAN 'DEN PELICAEN'

In een vroegere bijdrage omtrent huisnamen in de Waterwijk die verscheen in het laatste nummer van de 25ste jaarjng (1996) van ons tijdschrift, pleegden twee van de hieronder vermelde auteurs een enigszins dubieus stukje tekst omtrent het huis De Pelikaan op kadastraal perceel sectie B nr. 85 in de Sint-Katelijnestraat (huisnr. 11). Onder de hoofding 'De Pelikaan of Den Pelicaen?' suggereerden ze dat de huisnaam eigenlijk niet oud zou zijn. Het ontbreken (beter gezegd niet vinden) van archiefvermeldingen van die naam was een hint in die richting. Vooral echter het stilzwijgen daaromtrent in de beschrijving (1) van het huis in de periode dat de stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten er gevestigd was, werd aanzien als een argument voor die suggestie.

Was dat echter wel juist geredeneerd? De vogel en de naam waren wel degelijk

Huis den Pelicaen in de St-Kathelijnestraat

ouder dan 1916, jaar waarin de stad het huis verwierf en het bestemde voor de genoemde commissie. Reeds in 1903 beschreef Armand Heins (2) een deuromlijsting destijds '*à côté de la maison du Pelican*'. Bovendien bestaan er meerdere oude foto's van de deur van dit huis waar de vogel in al zijn glorie voor het bovenlicht prijkt. Eén er van publiceren we hierbij (Fig. 1). Een andere foto uit de verzameling van de stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten die dateert van voor de restauratie in 1916-1920, werd gepubliceerd in de tentoonstellingscatalogus 'Franse Franje naar Gentse Maat' en in het werk van L. Cloquet en A. Van Werveke 'Les vieux Pignons de Gand-Oude Gevels van Gent' (3). In dit laatste werk uit 1914 werd er bovendien nog een detailfoto van de deur met het beeld opgenomen.

Het pelikaanbeeld dat nog steeds bestaat, werd onderzocht door Paul Eeckhout, destijds conservator van het Museum voor Schone Kunsten. Volgens zijn bevindingen was het opgebouwd uit lindehout en verkeerde het in uitstekende staat. Vrijwel zeker is het afkomstig uit de kerkelijke sfeer, vermoedelijk zelfs uit een kerk- of kapelinterieur. Het vertoont de typische kenmerken van dergelijke beelden uit die tijd met drie hongerende jongen aan de voeten van de vogel die de rechterborst aanpikt. Talloze gelijkaardige pelikaanafbeeldingen zijn heden nog te vinden in kerken. Het was een veel gebruikt symbool van het offer van Jezus Christus aan het kruis en van het misoffer (eucharistie) in de katholieke eredienst (4). Deze werden vergeleken met de mythische pelikaan die zijn jongen zuiverde of voedde met zijn eigen bloed door het aanpikken van zijn borst.

Ondanks het feit dat het beeld vroeger beschut was tegen regen en wind door verschillende verflagen, lijkt het toch onwaarschijnlijk dat een houten kunstwerk van een dergelijke allure oorspronkelijk zou bestemd geweest zijn om aan een gevel ons klimaat te trotseren. We mogen aannemen dat de pelikaan niets te stellen had met het huis uit 1701.

Veel vragen blijven echter nog onbeantwoord. Wanneer kwam de pelikaan in de Sint-Katelijnestraat terecht? Hij was er vermoedelijk aan het einde van de 19de eeuw, in elk geval aan het begin van de 20ste en hij bleef er tenminste tot 1935. Vanwaar was het beeld afkomstig? Waarom negeerde Casier, de in dergelijke materie zeer deskundige voorzitter van de Gentse Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten (5), destijds zo hardnekkig zijn bestaan?

Overigens zit er nog meer christelijke symboliek verwerkt in de gevel. Een cartouche in de middenpartij geeft een voorstelling van hetgeen in de volksmond genoemd werd 'Sint Janneke met het Lammeke' en in de deur figureert een duif als symbool van de Heilige Geest. Waarschijnlijk wilde de bouwer Joannes Bellemans (6) hiermee zijn patroonheilige eren (7). Dat Bellemans daar oorspronkelijk ook al een pelikaanbeeld, symbool van zelfopoffering, zou bijgevoegd hebben, zou op zijn minst merkwaardig geweest zijn. Hij was toendertijd namelijk *collecteur van stadtsimpositieën* (8), oftewel ontvanger van belastingen

L. DEVRIESE, C. VAN WINCKEL en D. BONCQUET

NOTEN

1. Casier, J., *Les travaux de la Commission des Monuments de Gand pendant les années 1912 à 1916*. Handelingen der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1919, deel 18, p. 114.
2. Heins, A., *Inventaire Archéologique*, fiche nr. 309; in vertaling in *Ghendtsche Tydinghen*, 1993, jg 22, nr. 1, p. 29-30)
3. Decavele, J. (ed.), *Franse Franje naar Gentse Maat*, Gent 1984, p. 60-61; Cloquet, L. en Van Werveke, A., *Les Vieux Pignons de Gand - Oude Gevels van Gent*, 1914, fig. 13 en plaat XXXII.
4. Timmers, J.J.M., *Christelijke Symboliek en Iconografie*, Haarlem, 1978, 3e druk, nrs. 97, 220, 226 en 570.
5. Casier was werkzaam geweest in de kring rond Béthune in de zeer kerkelijk ingestelde neogotische beweging. Ook in latere publicaties van deze autoriteit ontbreekt elke referentie naar de pelikaan, zowel het beeld als de naam. Zie: *Anciennes Vues de Gand*. Album publié à l'occasion du Centenaire (1823 - 1923) de la Commission et des Sites de la Ville de Gand, avec notice historique de Joseph Casier, Gent, 1924. Ook op de tekening in de tekst (p. 37) van de hand van René De Cramer ontbreekt het beeld (Reproductie in Laporte, D., *Architectuurgids Gent*, Turnhout, 1994, p. 96.); verder ook *Gand, Guide illustré*, publié sous les auspices de la Commission des Monuments et des Sites de Gand, 5de uitg., Gent, 1926, p. 211.
6. Stadsarchief Gent, Reeks 535, Bouwaanvragen bundel 285, nr. 1bis. Merkwaardig en uitzonderlijk is hier wel dat het een dubbele bouwaanvraag betrof voor twee huizen die uitging van Bellemans en van zijn buurman (op kadastraal perceel sectie B nr. 87) Joannes Aerts. Het is wel niet zeker of Johannes Bellemans ook daadwerkelijk de opdrachtgever van de beeldhouwwerken was. Uit het niet erg gedetailleerde gevelplan bij de bouwaanvraag kunnen we niet afleiden of hij deze versieringen plande. Het gebouw werd gedurende korte tijd (1791-1798) eigendom van *het gemeente der religieusen Theresianen* en na geconfiscieerd geweest te zijn, kwam het tijdens de Napoleontische tijd in handen van Constance Servrankx, *ex-religieuse* (Stadsarchief Gent, Reeks 153/1, kohieren van het huisgeld nr. 108, f. 75; Reeks DD nr. 3, 'Frans' huisnr. 7 in de Sint-Katelijnestraat). Het is echter weinig waarschijnlijk dat deze personen de afbeeldingen lieten aanbrengen. De tijden waren er niet naar.
7. 'Sint Jan en het Lammeke' en de duif als symbool van de Heilige Geest vinden hun origine in dezelfde evangelietekst omtrent de doop van Jezus in de Jordaan (cfr. Timmers, nrs. 112 en 743).
8. Stadsarchief Gent, Reeks 301, Jaarregisters van de Keure 1702, f. 66. Tekst in: Neve, J., *Gand sous l'Occupation de Louis XIV*, Gent, 1929, p. 285.

OPLOSSING PUZZEL 1997

Een nabeeld van een puzzel, een monument in G.T. van ijzer, brons en steen. Hieronder tref je beeldig de oplossing van onze beeld-cultuurvragen aan.

1) **GEORGE MINNE**

O.l.v. R. Hoozee, George Minne en de kunst rond 1900, Gent 1982, p. 209.

2) **JAN HAN(U)SSCHE**

Guido Deseyn, Gids voor oud Gent, Antwerpen-Weesp 1984, p. 368; F. De Potter, Gent van den oudste tijd tot heden, Geschiedkundige beschrijving der stad, VIII, Gent z.d., p. 53-54.

3) **JEROOM II DU QUESNOY**

Cat. Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, I, Gent 1975, p. 500-501.

4) **OLIVIER DE GAND**

Cat. tent. Feitorias, Kunst in Portugal ten tijde van de Grote Ontdekkingen (einde 14de eeuw tot 1548), Europalia Portugal, Antwerpen Kon. Museum voor Schone Kunsten 1991, blz. 182-184.

5) **MATHIAS ZENS**

E. Boerridter - J. De Grauwe, Meerhem Toen en nu, Huize Sint-Jan de Deo Gent, Gent 1991, p. 94-96.

6) **JACQUES SAUVAGE**

E. Dhanens, Inventaris van het Kunstpatrimonium in Oost-Vlaanderen, Kanton Kaprijke, Gent 1956, p. 125-126, nrs. 9-11.

7) **CORNELIS BAUWI(J)NS**

O.l.v. J. Decavele, Gent Apologie van een rebelse stad, Antwerpen 1989, p. 330, 332; R. Stuyck, Belgische zilvermerken, Weesp-Antwerpen, p. 197, nrs. 2397-2398; Cat. Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, II, 1975, p. 271, nr. 371.

8) **PHILIPPE VAN SNICK**

Cat. Museum van Hedendaagse kunst Gent, Catalogus van de verzameling, Brussel 1982, p. 505-507.

9) **DE MEYERE JAN**, de Jongere

R. van Elslande, De 15de eeuwse Gentse kunst in de Vier Ambachten, in: Over den Vier Ambachten, Kloosterzande 1993, blz. 1019-1024.

10) **JAN ANTEUNIS**

Anoniem, Gentse Reuzen, Gent, z.d., blz. 14.

11) **KAMIEL DE BACKER**

K. Haerens, Gentse merkwaardigheden, Gent 1980, p. 14-16, 22-24.

12) **FRANK STEYAERT**

Cat. Frank Steyaert, Stad Gent-Museum voor Sierkunst, 1985.

13) **FERNAND LOTIGIERS**

K. Haerens, Gentse gedenkplaten, Gent 1976, p. 36.

Deze letters vormen samen de naam van de beeldhouwer Robert Coolens. Alhoewel hij niet geboren (°Bevere-bij-Oudenaarde 1926) werd te Gent, verbleef hij het grootste deel van zijn leven in de Arteveldestad, waar hij in 1996 overleed. Hij studeerde er aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, waar hij sinds 1959 leraar beeldhouwen was. Tevens had hij een leeropdracht aan het Hoger Stedelijk Instituut voor Architectuur en Stedebouw te Gent. In 1949 werd hij onderscheiden met de Paul de Vigneprijs. In 1951 werd hij laureaat van de Godecharleprijs.

Bekende beelden van hem treffen we o.a. aan aan de Watersportbaan: "Twee figuren" (Watersportlaan), in het Oud-Begijnhof: Gravin Johanna (Begijnhofdries), H. Elisabeth (St.-Elisabethkerk), Margaretha van York (Begijnhofdries) en in het stadhuis: burgemeester P. De Paepe. Hij was ook één van de medewerkers van Jozef Cantré voor het vervaardigen van de bekende fries aan de stadsbibliotheek (Zuid). Hij kapte de duivenmelker met zijn familie, die beschouwd wordt als één der mooiste groepen van deze fries.

Bibl.: Cat. Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, I, Gent 1975, p. 537, nr. 626, ill. 150; De Stichting Godecharle 1871-1971, Brussel 1971, p. 94-95; K. Haerens, o.c. 1980, p. 17-19, 25-27, 34-36, 71-75.

A. Magerman: Berten Coolens. Antwerpen 1983. Ill. XXVIII.

Een puzzel die zeker tot de verbeelding spreekt en een klein beetje een beeld geeft van de productie van beeldhouwwerken in onze beeldige stad.

Hopelijk zijn er niet te veel mensen die 's nachts van onze puzzel droombeelden zullen overhouden. Tot volgend jaar!

DE BEELDIGE QUIZMASTER

Het was weer geen gemakkelijke puzzel, maar onze lezers zullen inmiddels wel ervaren hebben dat onze Quizmaster een gloeiende hekel heeft aan gemakkelijke puzzels.

Blijkbaar toch een tikkeltje minder moeilijk dan verleden jaar wanneer wij 8 antwoorden binnenkregen, waaronder 4 juiste. Deze keer ontvingen wij 11 antwoorden waaronder 6 goede.

Hier volgt dan de palmares. Eerst de 6 kampioenen met een volledig correct antwoord, in de orde van aankomst: de heren **Erik Dekeyser** en **Piet Cassiman**, mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche** en de heren **Marcel Vander Straeten**, **Leon Elderweirt** en **Jos Tavernier**. Bravo voor deze zeer deskundige Gentenaars.

Met slechts één foutje volgen mevrouw **Elsa Wauters-D'haen** en de heren **Pierre Heyde** en **Gaston Scharre**. Met 2 foutjes de heren **Arthur De Decker** en **H. Hollanders**. Toch nog altijd een niet te onderschatten prestatie.

Commentaar van enkele deelnemers.

Van de heer Arthur De Decker: "Door te veel werk aan het propaganda voeren voor de volksraadpleging tegen de Belfortparking heb ik nu geen tijd om in Spanje en Portugal (vraag 4) of Nederland (vraag 9) te gaan verifiëren of mijn gokken wel juist zijn."

Een zeer geldig excuus dat wij graag aannemen. Beter een paar foutjes zonder Belfortparking dan een correct antwoord met.

Mevrouw Elsa Wauters-D'haen kreeg achterdocht omdat het wat te gemakkelijk was en vreesde voor wolfijzers en schietgeweren. Wolfijzer nr. 8 werd haar fataal. Voor velen was dit toch wel de moeilijkste vraag.

Van de heer Erik Dekeyser: "de moeilijkste vraag was wel nr. 8. Zijn naam paste wel bij zijn geboortjaar, maar de beschrijving van zijn werk kwam niet overeen met zijn recent werk. Je weet best dat die moderne beeldmakers van techniek en stijl veranderen volgens dat de wind komt."

De heer Pierre Heyde wenst onze Quizmaster proficiat en zou alles volledig juist gehad hebben, had hij Jérôme Duquesnoy niet bedacht met de voornaam Frans.

De heer Piet Cassiman vond het een aangenaam niet te moeilijk puzzeltje, een mening die misschien niet zal gedeeld worden door al onze lezers.

De heer Gaston Scharre: "We, dat zijn mijn vrouw en ik, hebben opnieuw ons best gedaan. We zijn tevreden met het resultaat. Mochten we al een foutje gemaakt hebben, dan is zulks te wijten aan een wreed ingewikkelde omschrijving in vraag 8." Het echtpaar gokte inderdaad verkeerd op Walter De Buck.

Mevrouw Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche schreef: "Dit jaar moet ik spijtig genoeg in gebreke blijven, nl. vraag nr. 8 en... zij vult het correct antwoord in.

Bij de heer Marcel Vander Straeten bracht vraag 9 wat verwarring mee. Immers, in 2 boeken kwam hij de *Meyere* tegen, in een 3e de *Meijere*, wat natuurlijk een verschuiving van de gezochte letter meebrengt.

De heer H. Hollanders ondertekende zijn inzending met "vertwijfelde groeten".

De heer Leon Elderweirt vindt het heel wat gemakkelijker wanneer men, zoals hij, veel geschiedenisvrienden heeft die ook geabonneerd zijn op "Ghendtsche Tydinghen".

Van de heer Jos Tavernier een opmerking die misschien zal beaamd worden door andere lezers: "Het addertje in het gras was dit jaar, voor mij althans, de genaamde Philippe Van Snick, waarschijnlijk alleen bekend bij zijn bekenden. Na veel zoek in alle mogelijke catalogi van ons Museum voor Hedendaagse Kunst bleek dat genaamde Van Snick een tentoonstelling hield van 3 juni-3 juli '78. De enige bruikbare hint bleek de "eclipse" te zijn, titel van een paar zijner werken. Uw omschrijving van zijn werk bleek zelfs geen klein belletje te doen rinkelen bij het personeel van dit museum. Bekend????!"

Conclusie: veel lezers hebben zich weer goed geamuseerd op een leerrijke manier en kijken nu al uit naar de Puzzel 1998.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" van 29 mei 1922 schreef Alfons Van Werveke een stukje over

DE NIEUWE VAARTBRUG

Ze verbindt twee kaaien: de Elyseesche Velden, verlenging van de Noordkaai en de Palingshuizen. Ze ligt op het westelijk uiteinde van de Verbindingsvaart, gegraven om aan de schepen toe te laten rechtstreeks van de Brugsche Vaart naar de Terneusche Vaart of naar de Haven te varen en omgekeerd.

Reeds in 1853 en misschien vroeger nog sprak men over de wenschelijkheid die vaart te graven, welke niet alleen rechtstreeks nuttig is voor de scheepvaart, maar die ook de binnenwaters in de stad ontlast, en toelaat de bruggen veel minder te doen draaien dan vroeger, aldus het verkeer op straat minder belemmerende. Tot het graven van de Verbindingsvaart werd besloten bij koninklijk besluit van 3 Mei 1854. De onteigeningen, de studiën en de andere voorbereidende arbeid duurden acht jaren. De aanbesteding van het werk had plaats 21 December 1862 en men sloeg er de hand aan den 12 Januari 1863.

Achtien maand nadien moest men er mede gedaan maken en, inderdaad, in den loop van 1864 werd de vaart aan de scheepvaart overgeleverd. Een koninklijk besluit van 7 September 1864 stelde het tarief vast van de vaartrechten, die aan de brug moesten geïnd worden.

In een vorige verhandeling hebben wij gezegd, dat de Lieve de Wondelgemesche meerschen doorkruiste van aan het Gentsche Rabot tot aan de Wondelgembrug op de Terneusche vaart. De Nieuwe of Verbindingsvaart werd ook door de Wondelgemesche meerschen gegraven, maar in een andere richting, zoodat ze nagenoeg in haar midden de Lieve doorsnijdt. Welnu, de Lieve voerde het water van de meerschen af naar de Terneusche vaart. Dat mocht niet belet worden en daarom hield men de twee gedeelten van de Lieve onder de nieuwe vaart aan elkander door een duiker van 66 m. lang, 0.70 m. hoog en 0.70 m. breed.

Personen van zekeren leeftijd, die de Verbindingsvaart in hun kindsheid hebben zien graven, vertellen gewoonlijk, dat het werk is uitgevoerd om arbeid te verschaffen aan talrijke werkelozen, slachtoffers van de toen heerschende katoencrisis. Dat is echter niet zoo, wat reeds de hooger vermelde datums bewijzen.

Ziehier hoe de zaak ineen zit. De Vereenigde Staten van Amerika waren verdeeld in twee vijandige groepen. De Zuidelijke Staten waren partijgangers van het behoud der slavernij. Die van het Noorden wenschten ze af te schaffen.

Toen een der hardnekkigste partijgangers van deze, Abraham Lincoln, tot voorzitter der republiek was verkozen, werd de scheuring volledig en barstte de oorlog uit.

Florida, Georgia, Alabama, Noord- en Zuid-Carolina, Missouri, Louisiana, Texas, Arkansas, Tennessee en een gedeelte van Virginia vormden het Zuidelijk Bondgenootschap, namen Richmond voor hoofdstad, verkozen Jefferson Davis tot voorzitter en richtten een leger in. Van de generaals der Noordelijken is Grant hier best gekend, van die der Zuidelijken, Lee. Na verschillende bloedige veldslagen, waarin nu eens het één, dan weer het ander leger overwinnaar bleef, werd de beslissende victorie, die een einde aan den oorlog stelde, door de Noordelijke Staten behaald in 1865. Zoo werd dan ook de slavernij afgeschaft. De nadeelige gevolgen van den binnenlandschen oorlog in de Vereenigde Staten van Amerika deden zich van den beginne af aan gevoelen in Europa en in 't bijzonder te Gent, waar 12.000 werklieden een bezigheid vonden in de katoennijverheid, die gespijsd werd door het katoen der Zuidelijke Staten. Deze werden door de schepen der Noordelijken langs de zee ingesloten en konden niets naar Europa uitvoeren, zoodat onze fabrieken van grondstof beroofd, weldra moesten stilleggen. In den aanvang van 1862 waren er reeds 10.000 werkloozen. Den 28 Februari vaardigde het College van Burgemeester en Schepenen een oproep uit om de bevolking aan te sporen een gunstig onthaal te doen aan de inschrijvingslijsten, voor het verleenen van hulp, geopend door den Handels- en Nijverheidskring, waarbij zich het Bureel van Weldadigheid en ook het Gemeentebestuur hadden aangesloten. Wij hebben gezien, dat het graven van de Verbindingsvaart aanving 12 Januari 1863. Het is heel natuurlijk, dat een groot getal van de werkloozen, slachtoffers van de katoencrisis, aldaar een bezigheid vonden, en alzoo heeft men kunnen meenen, dat tot het graven van de vaart werd besloten om de ongelukkigen te helpen.

BIBLIOGRAFIE

Op 8 december jl. werd onder grote belangstelling het lang verwachte boek van Professor Guy Schrans "**Vrijmetselaars te Gent in de XVIIIe eeuw**" voorgesteld. (Zie ook "Gh. Tyd. 1997 - N° 6 - p. 351). Een belangstelling die volledig gerechtvaardigd bleek want het is een uniek boek geworden.

Er in slagen over een schijnbaar mineur onderwerp een boek te publiceren van meer dan 800 bladzijden wijst er op hoe grondig dit onderwerp behandeld werd. Het moet zonder de minste twijfel vele jaren onderzoekswerk vereist hebben en wij zien niet in wat er na het verschijnen van dit boek nog meer zou kunnen verteld worden over dit onderwerp. Na (vaak onbekende) gegevens

over de Gentse loges volgt het voornaamste deel, nl. de leden van de Gentse loges tot 1786, een hoofdstuk dat niet minder dan 553 bladzijden beslaat. Al wat daarover achterhaalbaar was vindt men in dit boek. Van de meer dan 200 leden, alfabetisch geklasseerd, geeft men de naam van de loge tot dewelke zij behoorden, de functie die zij er vervulden, eventueel de hogere graden die zij bekleedden, hun beroep, adres, diverse activiteiten.

Alles is methodisch en overzichtelijk ingedeeld om het de lezer gemakkelijk te maken. Zo zijn er bijlagen met lijsten van geïdentificeerde leden per loge, indeling van de leden volgens hun beroep, een bibliografie van 1035 items, een zaak- en plaatsnamenregister, etc. Wie een bepaalde persoon of een bepaald onderwerp wil opzoeken vindt dit terug in enkele seconden tijd.

Gent moet in die periode wel een belangrijke rol gespeeld hebben in de vrijmetselarij, want het percentage logebroeders alhier ligt aanzienlijk boven het gemiddelde in de Oostenrijkse Nederlanden. Wat ook typisch is voor de Gentse loges is dat veel leden afkomstig waren van de volksklassen. Daar waar in veel loges de meeste leden afkomstig waren uit de adel en de hogere burgerij, waren in de Gentse loges in 1780 68,4% van de leden afkomstig uit de kleine burgerij en de volksklasse. Zo zaten er naast de magistraten, dokters, officieren, industriëlen, ook loodgieters, kleermakers, timmerlieden, vishandelaars en schoenmakers.

Toch wel belangrijk is ook het feit dat dit boek zich niet eng beperkt heeft tot de vrijmetselarij, maar ook veel aandacht besteed heeft aan het klimaat dat hier heerste in deze periode. In de veronderstelling dat iemand helemaal niet geïnteresseerd zou zijn in de vrijmetselarij, dan nog zou dit een uiterst interessant boek blijven, want het is in zekere zin ook een geschiedenisboek, een geschiedenisboek over het Gent van de 18e eeuw. En niet alleen de geschiedenis, maar vooral de zo boeiende "petite histoire" die ons een veel zuiverder beeld geeft van onze voorouders dan de klassieke geschiedenis dat kan doen.

Nog iets: wij hebben gezegd 800 bladzijden, maar het zijn wel bladzijden van 17 x 24 cm., eerder kleine, maar goed leesbare druk. In die omstandigheden is 800 bladzijden zéér veel.

Dit prachtig ingebonden boek, een boek om verliefd op te worden, werd uitgegeven door het Liberaal Archief, Kramersplein 23 te 9000 Gent. Tel. 09.221.75.05. Het boek kost 1.500 fr. en wij hebben de indruk dat aan die prijs het Liberaal Archief er wel niet veel zal aan verdienen. Wie het thuis bezorgd wil, betaalt een supplement van 225 fr. verzendingskosten. Moeten wij het nog zeggen? Een absolute must.

Na het lezen van dit boek krijgt men een wensdroom: dat ooit iemand een boek zou schrijven "Vrijmetselaars te Gent in de 19e eeuw".

Dezen die zouden verzuimd hebben een bezoek te brengen aan de tentoonstelling "**Ganda & Blandinium**" die doorging in de St-Pietersabdij van 11 okto-

ber tot 4 januari hebben alle redenen om zich dat te beklagen want het was een enige gelegenheid om tal van unieke documenten en kunstwerken die betrekking hebben op de St-Baafs- en de St-Pietersabdij te bezichtigen. Wilt gij nu nog zien wat daar te zien was, dan moet gij niet alleen naar Brussel en Luik gaan, maar ook naar St-Omer, Valenciennes, Orléans, Parijs, Den Haag, Leiden, Madrid, Londen, Berlijn en Wenen.

Gelukkig kan de wanhoop om dit alles gemist te hebben een beetje getemperd worden door het feit dat bij die gelegenheid een prachtig boek uitgegeven werd. Daarin vindt gij zo ongeveer alles wat er geweten is over deze 2 abdijen. Een document!

Zeer verzorgd gedrukt door Snoeck-Ducaju, formaat 17 x 24 cm., 230 bladzijden, meer dan 150 prachtige foto's waarvan de overgrote meerderheid in kleur. De prijs van 480 fr. is een weggeefprijs en zal wel niet veel verschillen van de kostprijs.

Moest het boek niet meer voorradig zijn in de St-Pietersabdij of de Stadswinkel in de Stedelijke Bibliotheek, dan is het toch nog altijd aanwezig in het Documentatiecentrum.

Het 8e kunstboek van Gaston De Smet is verschenen en kreeg de titel mee "**Gent-Kerkrijk**". Het bevat meer dan 100 imposante tekeningen van 47 parochiekerken van Groot-Gent. De uitgebreide tekst bij deze tekeningen is van de hand van E.H. Ludo Collin, archivaris en kanselier van het Bisdom Gent en rector van de St-Baafskathedraal.

Wij gaan geen tijd verliezen met u Gaston De Smet en Ludo Collin voor te stellen, beiden zijn voldoende bekend bij onze lezers en staan garant voor topkwaliteit.

Afwerking zoals wij dat gewoon zijn van Snoeck-Ducaju. Formaat: hetzelfde van de 7 vorige boeken. Prijs: 890 fr. Kan afgehaald worden bij de auteur: Louis Van Houttestraat 28 te 9050 Gentbrugge. Tel. 231.05.72. Wie het boek thuis bezorgd wenst schrijft 1.010 fr. over op Rekening 290-0149086-18 van "De Witte Circel" met de vermelding "Gent-Kerkrijk".

Eind vorig jaar verscheen van de hand van Paul Van de Woestijne en Hugo Notteboom een uiterst interessant en boeiend boek, nl. "**Een dichter bij ons. Karel Lodewijk Ledeganck (1805-1847.)**"

Deze rijkelijk geïllustreerde biografie van Ledeganck is geen droge opsomming van feiten geworden, het is bijzonder prettig geschreven en leest als een roman, wat overigens niets afdoet van zijn wetenschappelijke waarde. Het is duidelijk dat de auteurs dit boek met veel liefde geschreven hebben.

Het boek heeft een formaat van 15 x 21 cm., bevat 288 bladzijden en is mooi ingebonden en verzorgd gedrukt. Een boek dat, nadat men het uitgelezen heeft, later opnieuw ter hand zal willen nemen.

Gedrukt en uitgegeven door Van Hoestenberghen - Statiestraat 17 te 9990 Maldegem. Tel.: (050) 71.65.65.

Het kost 950 fr. Wie het thuis bezorgd wenst schrijft 1.100 fr. over op Rekening 088-2168906-78 van "Ledeganckboek - Adegem". Een aanrader.

Verleden jaar verscheen een 34 bladzijden tellende brochure die uitgegeven werd door de Stad Gent met als titel "**Roelandt briljant**". Tekst en talrijke foto's belichten 3 creaties van Roelandt, nl. de Opera, de Aula van de Universiteit en de Faculteitsgebouwen van de Universiteit.

Interessant, maar niet meer te verkrijgen. Niet getreurd, toch nog altijd aanwezig in het Documentatiecentrum.

"Waar is de Tijd?".

Aflevering 2 behandelt "**De Gentenaars en hun Amusement**".

Het begint bij de ridderlijke steekspelen, steekspelen op het water en vervolgt met de Rederijkers, kermissen, theater, Casino, waterstoeten, foren, Gentse feesten, Henri Van Daele, Romain Deconinck, de Minard (toen de Minard nog de Minard was), de Beestenhof, de Expositie, cinema's, velodrooms, etc. Weer met zeer interessante foto's.

Aflevering 3 behandelt de **Haven**. Ook hier zorgen de prachtige en (voor velen) onbekende foto's ervoor dat men de prijs van 160 fr. graag betaalt.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **Eddy Levis** stelt ons de volgende vraag:

Zuu zoen der mier moeten zijn!

Vraag: welke winkels, cafés, restaurants, handelszaken of eender welke andere instelling of persoon gebruikt **de Gentse taal** als communicatiemiddel, blikvanger, aandachtstrekker, als aardigheidje of uit pure overtuiging in:

- de naam van zijn zaak: op het raam, hun uithangbord... (Den Hieten friet, 't Velootje, de Tuuverduuze,...)
- op hun (spijs)kaart?
- in hun reclame via kranten, radio, televisie, folders promotiemateriaal...?
- wenskaarten, brieven of wat je verder ook maar kan bedenken?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **Richard Verlinden** schrijft ons:

"Het artikel over het Laurent Instituut in "Ghendtsche Tydinghen" Nr. 6 heeft mij zeer geboeid en plezier bezorgd. Ik zag in gedachten al mijn oud-lerars een voor een defileren, inbegrepen Sander den Oliekoeke die ik het jaar vóór zijn op rust gaan nog gehad heb. Hij was, meen ik, de enige die zijn onderricht in het Gents gaf. En er waren altijd deugnieten die opzettelijk letters bij de epuren vergaten, alleen al om zijn klassieke "oliekoeken zonder suiker" uit te lokken, of die ostensibel hun potlood achter het oor staken. "Steekt eu moeder thuis uuk heuren bustel achter heur ûren?"

Er waren echter ook jongens die het goedmoedige epithet deugniet niet verdienden. Zo heb ik in het 6e Mijnheer De Wilde tegen een zekere Bru horen zeggen: "Bru, gij gaat ooit nog in de gevangenis terechtkomen!" Zijn voorspelling is een 15-tal jaren later uitgekomen toen deze 5-voudige vrouwenmoordenaar inderdaad in de gevangenis terechtgekomen is.

Het waren niet allen Gentenaars die naar onze school kwamen en ik heb het niet over dezen die van Ledeberg of van Gentbrugge per tram kwamen, maar van de jongens die van den buiten per trein de "navette" deden. Ik was daarbij (de heer Verlinden woonde toen in Zingem) en ik durf zeggen dat navetteren een meedogenloze school voor stiptheid was. Je moest niet proberen om 7.18u., de trein van 7.17 te halen, die was dan meestal reeds aan het rijden. Ik heb die trein van 7.17u. nooit gemist, wel ben ik een paar maal over de barreel gesprongen om dan in het laatste "compartiment" binnen te wippen wanneer de treinwachter het vertreksignaal reeds had gefloten.

Wij waren met 5 van onze gemeente die naar de Onderstraat gingen, een bewijs van de uitstraling die de school in die tijd genoot. Wij kwamen aan in het station Gent-Zuid, dat in 1926 buiten dienst gesteld werd en sindsdien afgebroken. Dan ging het te voet via de Vlaanderenstraat en de Limburgstraat naar school.

Op de wekelijkse marktdag moesten wij op de Botermarkt vóór het Stadhuis laveren tussen de manden met levende kippen en andere kramen om via de Zaadsteeg - nu Schepenhuisstraat - de Onderstraat te bereiken. Had de trein toevallig vertraging op het uurrooster, dan kwamen wij onvermijdelijk te laat op school en moesten wij langs de krochtpoort alwaar wij steevast zottigheid naar onze kop kregen van Sossefiene.

's Middags konden wij mits betaling op school genieten (?) van een middagmaal. Dat was hoegenaamd niet te vergelijken met de hedendaagse praktijken. In de grote Corridor werd een tafel opgesteld bestaande uit planken op schragen, en als zit kwamen er banken langs. Het eten werd in grote bidons aangebracht; het kwam van de Open Luchtschool. De menu was alle dagen dezelfde: een mengsel van aardappelen en wortels, met hier en daar een stukje stoofvlees ("boelie"). Maar van zodra het deksel van de bidon ging, kwamen walmen onze neus strelen... en was onze eetlust voorbij.

Wij mochten 's middags op de speelplaats blijven spelen: tiene of voetballen met een klein balletje, enz. Eens waren wij aan het voetballen, maar het balletje vloog hoog tot in de goot. Nu was er op het dak boven de leslokalen van de eerste verdieping een metalen constructie gebouwd van waaruit tientallen telefoondraden in alle richtingen vertrokken. Ten behoeve van de telefoonbedienden die daar eventueel moesten zijn was een ijzeren ladder tegen de gevel vastgemaakt, waarvan veiligheidshalve de onderste meters waren weggelaten. Mijn oudere broer John (gesneuveld in 1940) - een echte waaghals - kroop op de schouder van een makker en vliegensvlug klauterde hij de ladder op, wan-

delde in de goot, gooide het balletje naar ons en kwam even vlug naar beneden. Helaas, een kleine rakker was Sossefiene aan verwittigen, die kwam afgelopen en zag nog juist John van de onderste laddersport naar beneden springen. Zij rapporteerde het geval aan de Directeur en mijn broer kreeg die middag een flinke bolwassing van Mijnheer Vercautere. Of hij daar bovenop nog straf kreeg herinner ik mij niet, en of de kleine mouchard de verdiende rammeling kreeg laat ik in het midden.

Een andere namiddag speelden wij tiene en iemand zat eens achter ene Denoyette aan (uit Balegem, geloof ik) en tikte hem op de schouder juist voor deze het plankier bereikte dat langs de glazen wand van de grote Corridor lag. De tik was echter een beetje te onstuimig en Denoyette vloog vooruit en kwam met zijn arm in de glazen wand terecht. Hij werd met een lelijke vleeswonde afgevoerd.

Ik heb met deze bijdrage even een ander aspect van de school willen belichten: dat van de leerlingen die uit de provincie tot het Instituut Laurent werden aangetrokken. Dit illustreert de faam van die school die tot ver over de stadsgrenzen reikte.

Van de heer **Roger Spilthoorn** (Berchem-Antw.) ontvingen wij de volgende brief:

Ik heb erg genoten van het artikel "Enkele herinneringen aan de stadsschool in de Onderstraat" van de heer Hugo Collumbien (G.T. 1997, nr. 6, blz. 299).

Zoals Hugo Collumbien, was ik ook slechts 5 jaar, toen ik in 1926, in de "Lagere Hoofdschool voor jongelingen, Begijnhofplein" terecht kwam.

Hier hadden de 1ste en 2de jaren wel vrouwelijke klastitularissen. Ik denk aan juffrouw De Groote, mevrouw Gomes-Hebbelinck Yvonne, juffrouw Roelant Hélène.

De directeur was Fred. De Moor, of soms Rich. Schrans. De leraars die ik me nog duidelijk kan herinneren, zal ik even op een rijtje zetten.

Octave Houdaer, had de naam zeer streng te zijn, vrijgezel, leefde samen met zijn moeder in een soort klein kasteeltje even buiten Gent, waar hij soms zijn klas uitnodigde.

Maurice Surmont, ik heb nooit in zijn klas gezeten, maar heb wel enkele jaren de zee-vakantie te Bredene mogen meebelevan. De stad Gent had in Bredene een mooie eigendom, waar in de zomer Gentse kinderen konden verblijven. Surmont, samen met zijn vrouw, had daar de leiding van enkele groepen.

Valère De Baere, de strenge wiskunde-leraar. Ik kan me niet herinneren dat er sommige lessen in het Frans gegeven werden.

Emiel Langui, die er niet voor terugschrok om het socialisme in zijn geschiedenislessen aan te prijzen.

Germain Van Herreweghe, die de tweetaligheid van de Gentse jeugd met hartstocht aanmoedigde. Sommige van zijn leerlingen kon hij ertoe brengen

STAD GENT. — VILLE DE GAND

LAGERE HOOFDSCHOOL VOOR JONGELINGEN
Begijnhofplein
ECOLE PRIMAIRE SUPERIEURE POUR JEUNES GENS
Place du Béguinage.

Bestuurder
Directeur **M. RICH. SCHRANS.**

Prijsuitreiking - Distribution des Prix

Donderdag 10 Juli 1930 te 2 1/4 uren
Jeudi 10 Juillet 1930 à heures

in den Koninklijken Nederlandschen Schouwburg
au Théâtre Royal Néerlandais

ORDE DER PLECHTIGHEID - ORDRE DE LA CEREMONIE

1. **Huldezang, (koor - chœur)** **Felix V. Eecke**
Ad. Hoefman
2. **UITREIKING der prijzen aan de leerlingen der Middelbare Afdeling.** **DISTRIBUTION des prix aux élèves de la Section moyenne.**
3. **Les Emigrants, (koor - chœur)** **V. Wilder**
F. A. Gevaert
4. **UITREIKING der prijzen aan de leerlingen der Lagere School.** **DISTRIBUTION des prix aux élèves de l'Ecole primaire.**
5. a) **De Zegekroon, (lied - chant)** **J. V. de Venne**
G. De Bon
b) **Belgisch Volkslied** **Ch. Rogier**
Van Campenhout

Vleugelpiano V. GEVAERT van het huis PAUL BEYER, Gent.
Piano à queue V. GEVAERT de la maison PAUL BEYER, Gand.

om 's zondags de lessen van de "Société Flamande pour la vulgarisation de la langue Francaise" te volgen. Ik heb daar ooit, als prijs, een abonnement op de voorstellingen van de "Comédie Française" gewonnen.

Polydor Smaele, ook ik heb zijn "yacht" te Langerbrugge een poetsbeurt mogen geven...

Tenslotte Adolf Hoefman. De stemproef in de school van het Begijnhofplein ging door in de grote turnzaal op het gelijkvloers. Ook hier ging de jaarlijkse rituele stemmenselectie onverstoord door. Hoe goed ik me ook inspande, en hoe lang ik ook maar repeteerde, ik ben er in die negen jaren nooit in geslaagd om met de 1ste of 2de stemmen te mogen meezingen. Ik werd telkens onverbiddelijk verbannen om met 1 of 2 anderen, stil en vooral zwijgzaam achteraan te blijven zitten tijdens de repetities en de uitvoering van de koorliederen.

Sommige prijsuitreikingen vonden ook plaats in "den Koninklijken Franschen Schouwburg".

Na het negende schooljaar werd het als vanzelfsprekend het "Koninklijk Atheneum". Om geen jaar te verliezen moest men slagen in een wel erg moeilijk ingangsexamen. Het waren uitzonderingen die rechtstreeks toegelaten werden in de derde der "Nieuwe Humaniora, Wetenschappelijke afdeling".

Ik ben het volledig eens met Hugo Collumbien, daar waar hij schrijft dat het onderwijs dat we genoten hebben in de "Lagere Hoofdscholen" van Gent uitstekend was en dat we van daaruit konden vertrekken met een stevige basis en dat we ons mannetje konden staan in de meest uiteenlopende richtingen.

Persoonlijk heb ik uiteindelijk voor een zeemansberoep gekozen. Dit en de oorlogsomstandigheden hebben ertoe geleid dat ik zeer weinig weet over mijn vroegere klasgenoten. Ik vraag me wel eens af wat er van Agon Sylvain, Loones Roger, Temmerman Gerard, Van Larebeke Gaston, Minne André, Paul Plaat Stoeltjes en nog vele anderen, geworden is. Ik weet dat Mannekens Albert bij de Gerechtelijke Politie te Kortrijk terecht kwam en dat hij op 30 juni 1993 te Gent overleed.

Ik meen dat Hugo Collumbien erin geslaagd is een duidelijk en realistisch beeld te schetsen van de levens-sfeer in en rond de Gentse Lagere Hoofdscholen in de twintiger en dertiger jaren, waarvoor mijn oprechte dank.

Ons lid, de heer **Arthur De Decker**, die zeer actief is in "Gent doolt" en in het "Samenwerkingsverband Belfortparking nee, Volksraadpleging ja" stuurde ons de tekst van een persiflage op "Boven Gent rijst". De auteur ervan is zijn broer Rufijn die ze met zijn groep "De Veske Voljeir" (Ninoofs dialect) met veel succes bracht op de Belfort-happening op 8 November 1997.

BELFORTPARKING NEEN!

Boven Gent rijst,
Eenzaam en grijsd,

't Oud Belfort, zinbeeld van 't verleden.
Maar aan zijn voet,
Een schepen wroet,
Hij wil een parking daar beneden.
Maar 't zal niet zijn!
Al zijn wij klein,
De man zal luist'ren naar ons rede:
Weg met die put,
Onder de toren!
Wie er aan schudt,
Die is verloren.
Wij luiden Roeland, moord en brand,
Als je die put niet elders plant!

Wie 't oude Gent
Eens goed verkennt,
Merkt dat de stad heeft zwaar geleden:
Kaalslag alom, Te veel beton.
Geldzucht bedreigt de Gentse stede.
Wij zijn het moe,
D'heilige koe
Van autoparkings moet bestreden.
Wij zeggen stop!
Aan al dat boren.
Gentenaars op!
Verdedigt uw toren!
Wij luiden Roeland, zeggen neen.
Geen belfortparking daar beneen.

De "Gentsche Sosseteit" heeft haar pionnen in het buitenland die er voor zorgen dat de Gentse aanwezigheid aldaar niet ongemerkt voorbijgaat. Maar ook wij hebben heel wat leden in het buitenland (tot in Hawaï toe). De heer **Dirk Jurrjens** (Granada) schrijft: "Misschien kan bijgaande copie van een oude prentkaart (1909) eens afgedrukt worden in de rubriek "Gentsche Woorde en Uitdrukkinge". Wij doen dat graag Mijnheer Jurrjens (zie blz. 114).

Em. Prof. Dr. W.L. Braekman stuurde ons de volgende interessante tekst:
Levende Laurierboom op draak van Belfort (1726)
In een liederenhandschrift uit de vroege achttiende eeuw in de Universiteitsbibliotheek te Gent (hs. 1424) komt helemaal vooraan de volgende aantekening voor. Het betreft het planten boven op de draak van het Belfort van een groeiende laurierboom:

"Den 31 Augustij 1726 wiert door sekeren Adriaen Speelman, meester meulemaker ende temmerman tot Ghendt (naer dien hij in het Belfort volmaect hadde het hauwerck ofte stoelen, waerin sijn hanghende de clocken die in eenighe jaeren niet en hadden gheluid, ten opsichte datt' hauwerck voor het jeghenwoordigh, daerin de selve clocken hinghen, teenemael door den auderdom verrot ende onbequaem was) boven op den Draeck, staende boven het selve Belfort, tot teecken dat het voorseijde werck volmaectt ende gheeijsdigt was, ghestelt eenen seer grooten ende schoonen laurierboom, welcken boom boven ende op den ghemelden draeck stont en groeijde, want hij was met kuype ende aerde daerop ghestelt."

Dit was een vorm van de nu nog gebruikelijke 'mei' op het dak van een nieuwbouw, een opmerkelijke want ongewone vorm weliswaar. En hoe Speelman dat technisch voor mekaar had gekregen, is al evenmin meteen duidelijk. Een hoogstandje, zonder twijfel, en dat in meer dan één betekenis.

AANVULLENDE LEDENLIJST

2985. Mw BAUWENS C., Paardestraat 74, 9000 Gent
2986. BEKAERT J., Ottergemsesteenweg 334, 9000 Gent
2987. Mw DE TAEYE J., Coupure Links 449, 9000 Gent
2988. ROEGIERS A., Hogekouterstraat 19, 9030 Mariakerke
2989. STORMS W., Rodonkstraat 39, 9030 Mariakerke
2990. VANHAUTER H., Herenakker 7, 9070 Heusden
2991. HOUWEN V., Maïsstraat 205, 9000 Gent
2992. DESMET F., Pannestraat 67, 9000 Gent
2993. DURINCK F., Jules Van Biesbroeckstraat 50, 9050 Gentbrugge
2994. VERBESSEM D., Rijsenbergstraat 386, 9000 Gent
2995. DE GROO J., Coupure Rechts 164 L, 9000 Gent
2996. VANDERNOOT P., Steppestede 55, 9051 Sint-Denijs-Westerm
2997. VAN DAMME J., Kerkstraat 30, 9920 Lovendegem
2998. VAN GAMPELAERE J.-P., Francisco Ferrerlaan 179, 9000 Gent
2999. LEMIEGRE S., Koningin Fabiolalaan 62, 9000 Gent
3000. JURRJENS D., Apartado de Correos 187, E-18690 Almuñecar (Grana-
da)
3001. WERBROUCK L., Kwaadham 105, 9000 Gent
3002. CLAEYS R., Zonedauwstraat 28, 9052 Zwijnaarde
3003. Mw SEGHERS S., Vaartstraat 120, 9000 Gent
3004. LIPPENS L., Kroonprinsstraat 38, 9031 Drogen
3005. Mw VAN BRAECKEL H., Kortrijksepoortstraat 21, 9000 Gent
3006. VLAAMSE VERENIGING FAMILIEKUNDE, Van Heybeekstraat 3,
2170 Merksem
3007. VAN DEN HEEDE J., Berkenstraat 57, 9080 Lochristi
3008. Mw BAUDTS M., Brugdreef 17, 9070 Heusden
3009. CARLIER J., Filips van Cleeflaan 174, 9000 Gent
3010. PIQUE S., Rabotstraat 38 A, 9000 Gent
3011. WIEME J., Camiel Fremaultstraat 8, 9810 Nazareth
3012. Mw VERSTRAETE E., Hogeweg 153, 9000 Gent

Het roemrijke Hôtel de la Poste met zijn "Taverne du Caveau". Een product van architect Pierre Jacques Goetghebuer dat plaats moest ruimen voor beton.